

Obsah

Úvod.....	10
1 Pojmový aparát	11
1.1 Rodina.....	11
1.2 Finanční podpora	11
1.3 Sociální péče	12
1.4 Životní úroveň.....	12
1.5 Definice rodiny	12
2 Funkce rodiny	13
3 Vývoj rodiny	15
3.1 Patriarchální rodina.....	15
3.2 Partnerské vztahy, nukleární rodina.....	15
3.3 Současné rodinné společenství	16
4 Charakteristika rodiny v ČR	18
4.1 Demografická charakteristika	18
4.1.1 Počet obyvatel a věková struktura	18
4.1.2 Sňatečnost	19
4.1.3 Rozvodovost	19
4.1.4 Porodnost a plodnost.....	19
4.1.5 Potratovost	20
4.2 Znaký české rodiny	20
4.2.1 Proměny ve vnitřních rodinných vztazích	21
4.2.2 Vnější vlivy na současnou rodinu:.....	22
5 Ekonomické zabezpečení rodin s dětmi.....	24
5.1 Finanční podpora	24
5.2 Charakteristika dávkových systémů	24
5.3 Systém dávek státní sociální podpory.....	25
5.3.1 Dávky testované (závislé na výši příjmu).....	26
5.3.2 Dávky netestované (poskytované bez ohledu na příjem)	29
5.4 Podpora rodiny v daňové politice (nepřímá podpora rodin).....	33
5.4.1 Osvobození	35
5.4.2 Nestandardní odpočty	35
5.4.3 Standardní odpočty	35
5.5 Další formy finanční podpory rodin ve veřejném sektoru.....	37
6 Životní úroveň.....	38
6.1 Definice životní úrovně	38
6.2 Životní úroveň v ČR	38
6.3 Ukazatele životní úrovně obyvatelstva	39
6.3.1 Bydlení.....	39
6.3.2 Příjmy.....	41
6.3.3 Spotřeba domácnosti.....	42
6.3.4 Zdravotnictví.....	43
6.3.5 Sociální zabezpečení a sociální péče	45
7 Prognózy rodiny v relaci k EU	47
8 Dotazníkové šetření	49
8.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém.....	49
8.2 Výzkumné hypotézy	49
8.3 Metody ověření	49
8.4 Plán šetření.....	50
8.5 Shrnutí šetření	50
Závěr	53

Seznam tabulek:

Tab. č.1 Částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb	25
Zdroj: www.mpsv.cz.....	25
Tab. č. 2 Částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost	25
Tab. č. 3 Výše přídatku na dítě od 1.1.2006 v Kč měsíčně při rozhodném příjmu v násobcích životního minima	26
Tab. č.4 Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na příravek na dítě od 1.1.2006	27
Tab. č. 5 Výše sociálního příplatku na dítě podle příjmu úplné rodiny (oba rodiče) v násobcích životního minima a věku dítěte od 1.1.2006 měsíčně v Kč (bez dalších sociálních situací)	27
Tab. č. 6 Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na sociální příplatek od 1.1.2006	28
Tab. č. 7 Výše příspěvku na bydlení podle příjmu rodiny v násobcích životního minima a počtu společně posuzovaných osob od 1.1.2006 měsíčně v Kč	28
Tab. č. 8 Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na příspěvek na bydlení od 1.1.2006	29
Tab. č. 9 Výše zaopatřovacího příspěvku od 1.10.2001 do 31.12.2004 měsíčně v Kč	30
Tab. č. 10 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte od 1.1.2006 měsíčně v Kč.....	31
Tab. č.11 Výše odměny pěstouna ve zvláštních případech od 1.6.2005 v Kč měsíčně.....	32
Tab. č. 12 Výše dalších dávek pěstounské péče od 1.1.2006 měsíčně v Kč na jedno dítě..	32
Tab. č. 13 Výše porodného v Kč	33
Tab. č. 14 Sociální výdaje ve vybraných zemích EU	61
Tab. č. 15 Přehled četnosti jednotlivých skupin	62
Tab. č. 16 Počet dětí v rodině dotazovaných	62

Seznam grafů:

Graf č. 1 Druh domu, v němž domácnost bydlí.....	59
Graf č. 2 Od kterého roku domácnost v bytu bydlí	59
Graf č. 3. Plocha obytných místností.....	60
Graf č. 4 Uživatelský komfort bytu	60
Graf č. 5 Životní úroveň domácnosti podle stupně dosaženého vzdělání	62
Graf č. 6 Jak vycházejí domácnosti s příjmem v závislosti na povolání dotazovaného	63
Graf č. 7 Potíže s úhradou pravidelných plateb	63

Seznam příloh:

Příloha A Úroveň bydlení v ČR.....	59
Příloha B Sociální výdaje v zemích EU.....	61
Příloha C Vyhodnocení dotazníku.....	62
Příloha D Dávky státní sociální podpory v ČR.....	64

Seznam zkratk:

ČR = Česká republika

ČSÚ = Český statistický úřad

DPH = Daň z přidané hodnoty

EU = Evropská unie

Kč/m² = Korun za čtverečný metr

Mld. = Miliarda

MPSV = Ministerstvo práce a sociálních věcí

Např. = Například

Sb. = Sběrka

SSP = Státní sociální podpora

Tzv. = Takzvaný

ZTP = Zvláště těžké postižení

ZTP/P = Zvláště těžké postižení s potřebou průvodce

ŽM = Životní minimum

Úvod

K základním lidským potřebám patří pocit bezpečí a jistoty. Člověk se cítí dobře, má-li kolem sebe ty, kteří jej mají rádi a na něž se může spolehnout. Právě takové hodnoty jsou typické pro rodinu, kde zejména rodiče poskytují zázemí svým dětem.

Další důležitou potřebou, vedle citového zázemí, je pro člověka určitá jistota sociálního bezpečí. Je úlohou především státu, aby poskytoval rodinám patřičnou ochranu a podporu v nepříznivých životních situacích. Zabezpečení tohoto druhu občanů je legislativně upraveno příslušnými právními předpisy.

V České republice došlo k největším změnám po roce 1989. Plánovaná ekonomika se postupně přeměňovala na ekonomiku tržního typu a to se projevilo také změnou ekonomických a sociálních poměrů obyvatel. Některé domácnosti doznaly v příjmové a sociální oblasti výraznějších změn, což se odrazilo na životní úrovni těchto rodin.

Proto jsem si za téma své bakalářské práce zvolil ekonomické zabezpečení rodiny a její životní úroveň. Zaměřil jsem se především na rodiny s nezaopatřenými dětmi, neboť jejich příjmová situace závisí na celé řadě faktorů. Z nejdůležitějších jmenujme výši vlastních finančních prostředků, výši odpočitatelných položek z příjmů a výši dávek státní sociální podpory.

Cílem práce je:

- zjistit podmínky čerpání dávek státní sociální podpory v České republice
- zmapovat životní úroveň rodin zejména pak s nezaopatřenými dětmi
- ze získaných údajů vyvodit závěry, které by mohly být aplikovány v praxi

K dosažení stanovených cílů jsem využil metodu analýzy písemných dokumentů a statistických údajů.

První kapitola bakalářské práce je věnována přehledu nejdůležitějších pojmů z oblasti životní úrovně a ekonomického zabezpečení rodiny, definování pojmu rodina a vysvětlení jejích základních funkcí. V kapitole druhé se věnuji historickému vývoji rodiny a významu rodiny z hlediska státu. Kapitola třetí je zaměřena na demografické charakteristiky obyvatelstva ČR a znaky současné české rodiny. Kapitola čtvrtá popisuje ekonomické zabezpečení rodin s dětmi v podmínkách ČR se zaměřením na systém dávek státní sociální podpory. Kapitola pátá obsahuje přehled základních ukazatelů charakterizujících životní úroveň obyvatelstva. A konečně kapitola šestá je věnována problematice české rodiny na poli Evropské unie.

1 Pojmový aparát

1.1 Rodina

Nalézt odpovídající definici rodiny je obtížné nejen s ohledem na různé oblasti použití tohoto pojmu, ale i vzhledem k proměnlivým hodnotovým východiskům v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti.

Rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity. Rodina jako sociální celek spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby je v tomto pojetí morfostatickou sociální institucí, která jako taková existuje v každém kulturním prostředí a je v něm sociálně uznávána. Další konkrétní znaky rodiny považované za její nezbytné charakteristiky jsou variabilní v závislosti na sociokulturním prostředí a na konkrétních formách rodinného soužití přítomných v čase a prostředí.¹

Jednou z hlavních a stále nenahraditelných funkcí rodiny ve společnosti je její biologickoreprodukční, resp. generativní role. Neméně společensky významná je funkce socializační, která je ovšem velmi proměnlivá v čase a prostoru.

Na rozdíl od předchozích dvou sfér není sociálně-ekonomická funkce rodiny bezprostředně závislá na přítomnosti dětí. Vychází z principu, že rodina ve společnosti existuje jako integrální sociální skupina i ekonomický subjekt, v němž je společně zajišťována strava a zabezpečení materiální existence jeho jednotlivých částí – členů rodiny. Výlučně na rodinném životě je dosud závislá funkce regenerační a podpůrná, která zahrnuje veškerou vzájemnou emocionální podporu jednotlivých členů rodiny, ale také případnou finanční či hmotnou pomoc. Zatímco hmotně a finančně podpůrnou roli přejímá od 19. století stále více sociální stát, emocionálně-stabilizační funkce je stále více centrální úlohou fungování rodiny.

1.2 Finanční podpora

Nejčastěji je v moderním pojetí chápána jako kompenzace nákladů života v rodině či jako „ocenění“ výkonu rodinných funkcí. Probíhá formou přerozdělení příjmů směrem ke společensky žádoucím skupinám domácností, a to několika způsoby. Přímá finanční podpora rodiny má v České republice podobu dávek plynoucích ze sociálního zabezpečení (dávky sociálního pojištění, sociální péče a státní sociální podpory). Druhým, nepřímým způsobem přerozdělení finančních prostředků jsou daňová opatření na podporu rodiny.

¹ Lüscher, K. Familie und Familienforschung im Übergang zur Postmoderne, Konstanz, s. 25

Třetí způsob zahrnuje ostatní formy podpory rodiny finančního charakteru ve veřejném sektoru, např. slevy v dopravě či kultuře, speciální výhody poskytované rodině při nákupu produktů a služeb atd.

1.3 Sociální péče

Sociální péčí zajišťuje stát pomoc občanům resp. rodinám, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny jejich příjmy, občanům, kteří potřebují pomoc státu vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku, anebo kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat nepříznivou sociální situaci

Životní minimum

Životní minimum je společensky uznaná minimální hranice příjmu občana nebo rodiny, pod níž nastává stav hmotné nouze. Tvoří jej jednak částky považované za potřebné k zajištění výživy a krytí ostatních osobních potřeb občana (diferencované podle věku) a jednak částky považované za potřebné k zajištění nezbytných nákladů na domácnost osob společně posuzovaných (diferencované podle počtu osob v domácnosti). Celkové životní minimum rodiny je součtem všech částek na osobní potřeby jednotlivých osob a jedné částky určené ke krytí společných potřeb domácnosti.

1.4 Životní úroveň

Úroveň materiálního blahobytu jednotlivce nebo domácnosti. V ekonomické analýze se životní úroveň obvykle poměřuje množstvím spotřebovávaných statků a služeb (včetně volného času). Stejná úroveň spotřeby obecně nereprezentuje stejnou životní úroveň domácností, které se nacházejí v odlišných podmínkách – např. velká domácnost musí spotřebovávat více než malá domácnost, pokud obě mají stejnou životní úroveň.

1.5 Definice rodiny

Rodina je z hlediska socializace ze tří primárních společenských skupin (spolu se skupinou předškolní, školní a pracovní a pak skupinou vrstevníků) skupinou nejdůležitější. Je totiž nejvýznamnější součástí společenské mikrostruktury, která provází člověka nebo se ho aspoň nějak dotýká ve všech fázích jeho života. Z tohoto hlediska možno chápat rodinu jako malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím (osvojení), na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití, a

na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.²

Rodina představuje biosociální systém, který neustále hledá a nachází své místo ve společnosti a přitom společností je znovu a znovu ovlivňována a formována. Funguje v plném rozsahu a má své opodstatnění jen tehdy, když uspokojuje potřeby a požadavky každého jejího člena, které jsou na ni jím a zároveň společností kladeny. Aby rodina dostála všem těmto náročným požadavkům a dala smysl své existenci, musí plnit aspoň ty základní úlohy a funkce, které zabezpečují život člověka ve společnosti ve všech etapách jeho existence.

2 Funkce rodiny

V dějinném vývoji společnosti se řada funkcí rodiny měnila. Se změnami společenských podmínek některé ustupovaly do pozadí nebo zcela zmizely, jiné nabývaly na závažnosti. V současné době určuje místo rodiny ve společnosti několik základních funkcí.³

Biologicko-reprodukční funkce

Má zabezpečovat udržení života početím a porozením nového člověka. Někdy se ovšem označuje jako sexuální funkce, naznačujíc současně oddělení sexuálních aktivit „pro radost“ od sexuálních aktivit „pro reprodukci.“ Tato funkce se sice může uplatnit mimo rodinu, v rodině však nabývá svůj plný význam: nejde jen o to přivést dítě na svět, ale také mu zabezpečit potřebné podmínky života a další jeho vývoj.

Ekonomicko-zabezpečovací funkce

Ta se ovšem nevztahuje jen na dítě v rodině, vztahuje se na všechny její členy. V minulosti byla zvláště důležitá její výrobní složka, v současné době se stala rodina ve své převaze spotřební jednotkou, zcela závislou na výrobní činnosti společnosti. Ovšem i dnešní rodina si udržuje určité prvky výroby, za něž lze především pokládat vnitřní činnosti rodiny, vytvářející její hmotné zabezpečení (úklid, příprava stravy, nejrůznější domácí činnosti, které nejsou koníčkem, ale nutností).

² *Velký sociologický slovník. LTK, vydavatelství Karolinum, Praha 1996, s. 940*

³ *Velký sociologický slovník. IIK, vydavatelství Karolinum, Praha 1996, s. 941*

Zabezpečovací funkce se netýká jen oblasti materiální, ale postupně přechází do oblasti sociální, duševní až duchovní. Má tedy také v nejširším pojetí poskytovat svým členům životní jistoty.

Emocionální funkce

Emocionální funkce v rodině je vázána na plně rozvinutého člověka, zralého, odpovědného, pro něhož citový vztah není něčím chvilkovým, ale trvalou bází jistoty a citovým základem pro všechny její členy. Emocionalita je potřebná stejně jak pro dospělé, tak pro děti, i když v různé podobě. Při tom je třeba zdůraznit, že zájem o dítě a sledování jeho prospěchu pramení především z emocionality, zajišťující harmonický život rodiny i pocit celkového uspokojení a životního naplnění pro všechny její členy.

Socializačně-výchovná funkce

Spočívá v opravdovém zájmu o dítě a kvalitní péči o ně, v jeho výchově, v jeho přijetí jaké je, porozumění mu v jeho vývoji a potřebách a požadavcích, jež nutno včas, náležitým způsobem a s plným zaujetím pro ně uspokojovat, rozvíjet všechny jeho schopnosti a síly. Při tom vždy prosazovat jeho nejlepší zájem a prospěch, ochraňovat jej před nepříznivými situacemi a učit je, aby bylo samo schopno jim čelit a překonávat je.

3 Vývoj rodiny

Abychom pochopili život současné rodiny, neobejdeme se bez ohlédnutí zpět na situaci rodiny před 100 až 150 lety. Rodina v této době prošla neobyčejnými proměnami, kvantitativními a kvalitativními. Byla na jedné straně až glorifikována, na druhé straně až zcela zpochybňována a její smysl a další trvání mnohdy negovány. Zdá se však, že z tohoto procesu vychází rodina.

3.1 Patriarchální rodina

Typická rodinná formace 18. a 19. století je vícegenerační, rozšířená. Byla rodinnou monogamní s výraznou dominancí otce (patriarchální moc, trvajícím u nás až do roku 1949). Její ekonomická aktivita byla velmi výrazná, především ve výrobní oblasti, do níž byli zapojeni všichni její členové. Rodina vyráběla vše, co potřebovala k životu, např. typická selská rodina té doby. Vše, co nespotebovala, směňovala. Při tom uspokojovala aspoň v prvotní formě potřeby všech svých členů.⁴

Reprodukce patriarchální rodiny byla živelná. Antikoncepční praktiky nebyly ještě známé. Porodnost byla vysoká. Vysoká ovšem byla i celková úmrtnost, zvláště pak kojenecká. Přirozený přírůstek byl rovněž vysoký, více než 1 %, což znamenalo značný nárůst populace. Střední délka života však byla velmi nízká (asi 35 let).

Rozvoj zdravotní péče a celkového zvyšování životní úrovně se promítl i do postupného zlepšování těchto nepříznivých ukazatelů, z hledíku pediatrického hlavně ve snižování kojenecké a pak dětské úmrtnosti.

Tato forma populačního procesu bezprostředně spjatého s patriarchální rodinou se často označuje jako demografické plýtvání (mnoho dětí se rodí, mnoho dětí umírá).

3.2 Partnerské vztahy, nukleární rodina

Demokratizační tendence v celé společnosti, jež tyto změny přes všechny negativní procesy provázejí, zvolna, ale důsledně přeměňují přísné patriarchální vztahy v dřívějším rodinném systému v nové vztahy partnerské, egalitární. Nejprve mezi manžely, pak stále více mezi rodiči a dětmi.

Dalším činitelem se ukázala emancipace ženy, která se stále zvyšujícím se jejím vzděláním vedla a vede k intenzivnějšímu zaměstnávání žen. To přineslo zákonitě

⁴ Geist, B. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing,a.s., 1992, s.346

hospodářskou nezávislost žen na mužích. A ta se stále rozvíjí. Je zajímavé, jak byla tato vlna prožívána v padesátých a šedesátých letech a jak se nyní vrací odjinud jako feminismus, v podstatě se stejnými důsledky na život dětí a péči o ně a jejich výchovu. To je se snahou zabezpečovat vývoj dětí jinak než v bezprostředním kontaktu s matkou.

Odchodem napřed jen muže a pak i ženy za prací mimo rodinu vyvrcholil přerod patriarchální rodiny v moderní, egalitární nebo též, jak se obecně nazývá, nukleární.

Významně se na tom též podílely proměny v již zmíněné ekonomické aktivitě rodiny, jež se soustředila především na spotřebu, zatímco všechny ostatní aktivity převzala společnost a její příslušné útvary. Tak se rodina stala i v této oblasti závislá na fungování celé společnosti. Nejlépe to charakterizuje dnešní život rodiny ve velkém městě, kde je odkázána prakticky ve všech směrech zajištění svého života na organizaci a na příslušné aktivity společnosti.

Tyto proměny s sebou přinesly i výraznou redukci velikosti rodiny (domácnosti) a to jak co do počtu generací, tak do počtu jejích členů. Proto také nukleární, jaderná rodina, již tvoří prakticky jen rodiče a děti, někdy dokonce jen rodič s dítětem.

3.3 Současné rodinné společenství

Řada autorů se snaží vysvětlit současnou situaci rodiny jako její krizi. Zdůvodňují toto tvrzení řadou nepříznivých demografických ukazatelů jako je vysoká rozvodovost, hlavně se závislými dětmi, zvyšující se počty dětí narozených mimo manželství (v současné době až jedna pětina ze všech narozených), neúplných rodin, rodin doplněných, družských. Dále zvyšujícími se počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, především v rodině samé, počty maladaptovaných, vysokou sebevražedností dětí a mladistvých, jejich kriminalitou, narůstající agresivitou a dalšími společensky nežádoucími jevy apod.

Rovněž je zdůrazňována nepříznivá ekonomická situace mladých rodin, jak ji nyní zažíváme, především trvalý nedostatek bytů a ovšem též i nezaměstnanost.

Poukazuje se také na narušení tradičních forem rodinného soužití a upuštění od klasické dominantní role muže, na relativní ekonomickou samostatnost žen, matek, na vyšší frekvenci mimomanželských sexuálních vztahů a nadměrnou toleranci k nim, nedostatek opravdové lásky, náboženského cítění apod.

Přes všechny tyto skutečnosti i řadu dalších, zde neuvedených, panuje přesvědčení, že nejde o krizi rodiny, nýbrž o její adaptační proces - a to často ve velmi složitých a náročných podmínkách. Svědčí o tom ostatně i schopnost naší rodiny odolat tak

závažnému všestrannému útoku proti ní, kterou vedl minulý režim, zvláště ve svých počátcích. A přes všechny její proměny a napětí ji dokonce i svým způsobem zpevnil - především „útekem“ do její intimity a posilováním její obranyschopnosti proti nejrůznějším tlakům zvenčí.

Existuje proto také optimismus k další budoucnosti rodiny a to především manželské rodiny. A to i tehdy, když se budou stále vyskytovat různé formy rodinného společenství. Optimismus se zakládá na tom, že se dětem v dobré rodině či rodinném společenství nejlépe daří a že bez dětí není života.⁵

⁵ Dostupné z WWW:http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

4 Charakteristika rodiny v ČR

4.1 Demografická charakteristika

V 90. letech došlo k významným změnám demografických procesů. Nejvýraznějším a nejvíce diskutovaným je pokles porodnosti a plodnosti. Pozitivně je pak hodnoceno snižování intenzity úmrtnosti, způsobené především poklesem úmrtnosti ve středním a vyšším věku, ale i snížením kojenecké úmrtnosti. Pokles porodnosti a snižování úmrtnosti má za následek zrychlující se proces stárnutí populace a od roku 1994 i pokles početního stavu obyvatelstva. Kladné migrační saldo nekompensovalo přirozený úbytek, celkový přírůstek obyvatelstva díky zahraniční migraci byl zaznamenán až v roce 2003. Z hlediska rodinného chování došlo i ke změnám procesu sňatečnosti - uzavření prvního sňatku je odkládáno do vyššího věku a je také častěji, alespoň dočasně, nahrazeno nesezdaným soužitím. Rozvodovost vykazovala i v 90. letech rostoucí trend.⁶

4.1.1 Počet obyvatel a věková struktura

Podle výsledků sčítání obyvatelstva žilo k 1.3.2001 v České republice 10 230 060 osob s trvalým (bez ohledu na státní občanství) nebo dlouhodobým pobytem (cizinci s přechodným pobytem, pokud doba jejich pobytu přesáhla 90 dnů). Ve srovnání s rokem 1991 byl i přes zahrnutí cizinců s dlouhodobým pobytem do bydlicího obyvatelstva zaznamenán pokles počtu obyvatel o 72 tisíc. Ve věkové struktuře se v roce 2001 oproti roku 1991 výrazně projevilo snižování porodnosti v 90., ale i v 80. letech. Naopak natalitní vlna 70. let se promítla do vyšších počtů dvacátníků v roce 2001. Podobně tomu bylo i v případě silných populačních ročníků 40. a počátku 50. let, jež se přesunuly z věkových skupin 35 - 39 let a 40 - 44 let do věku 45 - 49 let a 50 - 54 let. Uvedené rysy věkové struktury se promítly do zastoupení tzv. dětské složky (0 - 14 let), produktivní složky (15 - 59 let) a postproduktivní složky (60 a více let). Podle sčítání se v uplynulých 50 letech snižuje podíl dětské složky (tabulka 1). Ke zvýšení došlo v roce 1980, kdy se ve výsledcích sčítání projevila populační vlna 70. let. I v tomto roce však bylo zastoupení dětí nižší než v roce 1961. Podle výsledků z roku 2001 se podíl dětské složky snížil o téměř 5 procentních bodů oproti roku 1991 a děti podle posledních výsledků představovaly 16,2 % populace. Podíl seniorů v populaci se naopak v posledních 50 letech zvyšuje.

⁶ Populační vývoj České republiky 1996, Praha 1997, s.15

4.1.2 Sňatečnost

V současné společnosti je volba zaměstnání, kariéra, úspěch, ale i volba partnera, počtu dětí apod. převážně výsledkem rozhodnutí toho kterého jedince. Mohlo by se tedy zdát, že společnost nemá zájem analyzovat proces sňatečnosti, neboť rozhodnutí uzavřít sňatek je v dnešní době chápáno spíše jako projev citového pouta mezi snoubenci a je tedy čistě soukromou událostí. V české společnosti se však naprostá většina dětí stále rodí manželským párům. Počet narozených dětí je pak jedním z determinantů věkové struktury a ovlivňuje tak proces stárnutí, jež se dotýká všech stránek společenského života počínaje ekonomickou a konče např. vzděláváním. V období 90. let vstupovaly do věku nejvyšší intenzity sňatečnosti a plodnosti silné populační ročníky žen a mužů narozených v natalitní vlně 70. let. V roce 1991 bylo uzavřeno o 19 tisíc sňatků méně než v roce předchozím, neboť v roce 1990 došlo ke kumulaci sňatků v důsledku ohlášeného omezení novomanželských půjček. V roce 1992 se zdálo, že se úbytek počtu sňatků zastavil, následující období však tuto domněnku vyvrátilo: počet sňatků stále klesal s výjimkou roku 1997 až na hodnotu 53 523 v roce 1999. Ve srovnání s rokem 1989 se v roce 1999 jednalo přibližně o třetinový pokles (34 %). Podle údajů z roku 2003 bylo uzavřeno nejméně sňatků od 1. světové války - 48 943.

4.1.3 Rozvodovost

Na rozdíl od sňatečnosti či porodnosti se rozvodovost v 90. letech zvyšovala. Pokračoval tak vzestupný trend započatý již za 2. světové války. V roce 2002 bylo rozvedeno téměř 32 tisíc manželství. K přechodnému snížení počtu rozvodů došlo pouze v roce 1999, a to na necelých 24 tisíc. tomto roce se projevila novela zákona o rodině z roku 1998, ale jednalo se spíše o pozdržení rozvodů z důvodu nových právních postupů než o projev zpřísnění podmínek pro rozvod. Novela se dotkla především rozvodů manželství s nezletilými dětmi: podle nové právní úpravy rozvodu může být manželství rozvedeno až v okamžiku, kdy je vyřešena situace nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.⁷

4.1.4 Porodnost a plodnost

Vývoj porodnosti a plodnosti byl v 90. letech ze všech demografických procesů nejvýraznější a nejdiskutovanější. Až do roku 1996 významně klesal počet narozených dětí, v období 1997 - 2001 pak počet živě narozených dětí stagnoval na úrovni 90 tisíc

⁷ Kučera M., Fialová L. Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989., Praha, Sociologický ústav AV 1996, s.18

ročně. V roce 2002 byl zaznamenán mírný nárůst na téměř 93 tisíc, roce 2003 se živě narodilo 93 685 dětí. Podobně jako v případě sňatků byly klesající počty porodů spíše překvapením, neboť do reprodukčního věku nastupovaly v 90. letech silné populační ročníky z let 1973 - 77.

Společenská transformace však vedla ke změně rodinného chování, tj. založení vlastní rodiny je odkládáno do vyššího věku. Před rokem 1989 se Česká republika svým rodinným chováním řadila spolu s ostatními socialistickými státy k zemím s relativně vysokou úrovní plodnosti (1,9 - 2,0 dětí na jednu ženu) a velmi nízkým věkem matky při prvním i dalším porodu (u prvního dítěte necelých 22,5 let, bez ohledu na pořadí porodu pak necelých 25 let). Pokles počtu narozených se projevil v souhrnném ukazateli plodnosti - úhrnné plodnosti (průměrný počet dětí připadající na jednu ženu). Z vysoké hodnoty 1,87 dítěte v roce 1989 (i když pod záchovnou hranicí reprodukce - 2,1) se snížil na minimum 1,13 v roce 1999. Zvýšení počtu narozených na přelomu tisíciletí se promítlo do vzestupu úhrnné plodnosti na 1,17 v roce 2002 a na 1,18 v roce 2003.

V mezinárodním kontextu je však tato úroveň jednou z nejnižších v Evropě i na světě.⁸ Podle posledních dostupných údajů vykazuje nižší plodnost pouze Ukrajina (1,10, Recent demographic developments in Europe).

4.1.5 Potratovost

V 90. letech se počet potratů i intenzita potratovosti významně snižovaly. Počet potratů se snížil mezi roky 1990 a 2002 z hodnoty 126 tisíc na 44 tisíc. V roce 2002 bylo provedeno 31 tisíc interrupcí, což je méně než jedna třetina počtu interrupcí provedených v roce 1990. Na přelomu 80. a 90. let končilo interrupcí více než 40 % těhotenství, v roce 2002 bylo uměle přerušeno pouze 23 % těhotenství. Relativně k lepšímu se také měnil poměr interrupcí a potratů vzhledem k počtu narozených dětí. Celkově je možné říci, že ubývá „nechtěných“ těhotenství.

4.2 Znaky české rodiny

Před rokem 1989 byly podíly dětí rodičích se mimo manželství velmi nízké (1989: 7,9 %). Narození dítěte bylo velmi úzce spjato s uzavřením manželství, došlo-li k početí dítěte za svobodna, sňatek velmi rychle následoval (v roce 1989 se narodilo do 8 měsíců po sňatku 54,2 % prvních dětí narozených v manželství). V 90. letech se počet i podíl mimomanželských dětí zvyšoval. Tento trend byl podpořen odkladem sňatku a snížením

⁸ Populační vývoj České republiky 1996, PŘF UK, Praha 1997, s.24

počtu dětí rodících se do manželství, liberálním společenským postojem k nesezdanému soužití a v neposlední řadě také snížením podpory státu určené mladým manželům.

4.2.1 Proměny ve vnitřních rodinných vztazích

Vztahy v rodinách mezi partnery, mezi generacemi a mezi dalšími členy rodiny (obecně vztahy v širší rodině) se mění pod vlivem sociálních a ekonomických podmínek, kulturních změn vč. pronikání (velmi pozvolného) vlivu jiných kultur a zvyklostí a také pod vlivem demografických procesů.⁹ V současné době však tyto změny mají skokový charakter a z historického hlediska velkou rychlostí mění vnitřní uspořádání rodiny. V průběhu několika generací se zásadně mění vztahy, které se v průběhu stovek generací měnily jen málo. Na prvním místě je to vztah muže a ženy, který se dnes stává rovnoprávným v plném významu slova. Ženy jsou, v důsledku stejného vzdělání, vlivu občanské společnosti a sociálního státu, vůči mužům již do značné míry nezávislé, a to jak v ekonomické, tak v rodičovské roli.

Druhou významnou změnou, která má civilizační rozměr, je změna vztahu rodič – dítě. Akceptování autonomie osobnosti dítěte přineslo zásadní změnu paradigmatu výchovy, v níž se přesunulo těžiště socializace z oblasti adaptace na sociální řád do oblasti rozvoje individuálních schopností a jejich prostřednictvím k úspěchu v nezávislém životě. Cílem výchovy není pouze adaptovaný jedinec, ale úspěšný jedinec.

Obě zásadní změny vztahů v rodině přinesly vedle zřejmých pozitiv i vysoké nároky a druhotně i negativní dopady. Manželství rovnoprávných partnerů poskytuje oběma stejné šance a možnosti a akcentuje kvalitu vztahu, je však náročnější na komunikaci a vytváření oboustranně akceptovatelného životního stylu. Tím je takovéto manželství zranitelnější a vyžaduje osobnostní zralost partnerů. Prokazatelným následkem celkově vysokého nároku jsou častější krize. Změna paradigmatu výchovy přinesla vyšší nároky na výchovnou angažovanost rodičů, což vyplývá v potřebu úspěšně řešit problém slučitelnosti rodinných a profesních rolí. Vedle toho musí rodiče čelit řadě konkurenčních vlivů, zprostředkovaných hlavně médii, které se projevují nejvíce prudkým nárůstem síly vlivu vrstevnických skupin. Nezanedbatelný vliv mají i vysoké finanční náklady na výchovu, která je zaměřena na všestranný rozvoj dítěte. Zvláště pro vysoce vzdělané rodiče představuje dilema investic do vlastní nebo budoucí dětské kariéry velký rozpor, je nutné uvažovat v pojmech „hodnota ušlých příležitostí“. Výsledkem je menší počet dětí v rodinách nebo dokonce dobrovolná bezdětnost.¹⁰

⁹ Večerník, J., Matějů, P. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989 - 1998*. 1. vyd. Praha: Academia, 1998

¹⁰ Dostupné z WWW:http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

4.2.2 Vnější vlivy na současnou rodinu:

4.2.2.1. *Ekonomická situace*

- tržní prostředí zvyšuje nároky na pracovní výkon a pracovní čas, často na úkor času pro rodinu, výchovu dětí v rodině
- cenový vývoj podporuje orientaci na zaměstnání jako zdroj rodinných (individuálních) financí
- situace na trhu s byty komplikuje zakládání rodin a manželství; mladí lidé považují byt za jednu ze základních podmínek pro založení rodiny, pokud na ni rezignují, zvyšuje se riziko disharmonie manželství
- nezaměstnanost snižuje životní úroveň rodin s dlouhodobě nezaměstnaným členem a přispívá k růstu napětí v rodinách

4.2.2.2. *Sociální podmínky*

- v méně paternalistickém prostředí vzrůstá pocit vlastní odpovědnosti, ale také nespokojenosti s vnějšími podmínkami pro rodinný život
- vzdělání a vysoká zaměstnanost žen snižuje jejich závislost na partnerovi a zvyšuje nároky na sladění rodinných a profesních zájmů
- zvýšila se mobilita jedinců, a tím roste izolovanost členů rodiny (zatím pozvolna)
- po letech „vytlačení“ otců z podílu na výchově potomků a omezení jejich autority v rodině se jen zvolna prosazují snahy o podstatně větší začlenění otců do péče o děti a do jejich výchovy
- mění se poměr mezi vlivem rodiny (nukleární a širší, příbuzenstva), „sousedských sítí“ a vrstevnických skupin¹¹

4.2.2.3. *Kulturní vlivy*

- Individualismus oslabuje vnitrorodinné vztahy
- Mění se hodnota dítěte, tím vnitrorodinné vztahy a formy výchovy, zprostředkovaně pak vztah dětí (vnoučat) k rodičům (prarodičům)
- Rozšířený pragmatický pohled na svět ovlivňuje i rodinné chování na úkor některých „tradičních“ hodnot, které podporovaly rodinnou soudržnost
- Spotřební orientace a hédonismus oslabují význam a motivační sílu rodinných hodnot a pout
- Změněné postavení ženy ve společnosti ve smyslu posunu k reálné rovnoprávnosti
- Změna paradigmatu výchovy s cílem rozvinutí individuality dítěte jakožto nástroje k dosažení společenské úspěšnosti.

- Klima v médiích, především audiovizuálních, je často zaměřeno spíše protirodinně, a to zejména v pořadech určených dětem a mladým lidem

4.2.2.4. Demografické procesy

- Zmenšování velikosti nukleární rodiny (počtu dětí) zintenzivňuje, alespoň potenciálně, citové vazby
- Zmenšování velikosti nukleární rodiny snižuje počet dětí jako potenciálních pečovatelů ve stáří
- Také vysoká rozvodovost snižuje počet dětí, a tím i potenciálních pečovatelů ve stáří – jednak rozvedení mívají méně dětí a jednak mezi potenciálními pečovateli ubývá dětí (po rozvodu se snižuje nebo mizí kontakt s jedním z rodičů¹²), snach (po rozvodu se vzdalují od ex-tchánů a ex-tchýní) i vnoučat (nezřídka se citově a prostorově vzdalují od prarodičů - rodičů „odcházejícího“ rodiče)

5 Ekonomické zabezpečení rodin s dětmi

5.1 Finanční podpora

Jednou z důležitých forem podpory rodiny, která je nedílnou součástí všech teoretických koncepcí, je finanční podpora. Nejčastěji je v moderním pojetí chápána jako kompenzace nákladů života v rodině či jako „ocenění“ výkonu rodinných funkcí. Probíhá formou přerozdělení příjmů směrem ke společensky žádoucím skupinám domácností, a to několika způsoby. Přímá finanční podpora rodiny má v České republice podobu dávek plynoucích ze sociálního zabezpečení (dávky sociálního pojištění, sociální péče a státní sociální podpory). Druhým, nepřímým způsobem přerozdělení finančních prostředků jsou daňová opatření na podporu rodiny. Třetí způsob zahrnuje ostatní formy podpory rodiny finančního charakteru ve veřejném sektoru, např. slevy v dopravě či kultuře, speciální výhody poskytované rodině při nákupu produktů a služeb atd.

5.2 Charakteristika dávkových systémů

Dávky pro rodiny s dětmi, poskytované jednak systémem dávek státní sociální podpory, jednak dávek sociální péče, představují v současnosti hlavní formu přímé (transferové) podpory rodin státem. Na většinu dávek státní sociální podpory a na některé dávky sociální péče jsou podmínky nároku, jeho výše i postup při jejich poskytování určeny ve vazbě na situace související s péčí o děti a potřebné členy rodiny a s úhradou jejich potřeb. Tyto systémy byly navrženy na základě analýzy a definování sociálních situací, u nichž stát považuje za potřebné a účelné podílet se na jejich řešení formou nárokových dávek. Je třeba zdůraznit, že dávky sociálního zabezpečení jsou dnes konstruovány jako genderově neutrální v míře, v jaké je to s ohledem na účel dávky možné.

Koncepce dávek státní sociální podpory a dávek sociální péče poskytovaných podle zákona o sociální potřebnosti vychází z kategorie životního minima, které je upraveno zákonem č. 463/1991 Sb., o životním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Životní minimum je společensky uznaná minimální hranice příjmu občana nebo rodiny, pod níž nastává stav hmotné nouze. Tvoří jej jednak částky považované za potřebné k zajištění výživy a krytí ostatních osobních potřeb občana (diferencované podle věku) a jednak částky považované za potřebné k zajištění nezbytných nákladů na domácnost osob společně posuzovaných (diferencované podle počtu osob v domácnosti). Celkové životní

minimum rodiny je součtem všech částek na osobní potřeby jednotlivých osob a jedné částky určené ke krytí společných potřeb domácnosti.

Životní minimum je hlavním kritériem pro posouzení nároku občana nebo rodiny na výplatu dávek sociální péče na základě zákona o sociální potřebnosti a těch dávek státní sociální podpory, u kterých je testován příjem rodiny. Zároveň je využíváno pro výpočet výše většiny dávek SSP.

Tab. č.1 Částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb

Účinnost	Osoba				
	Dítě do 6 let	Dítě od 6 do 10 let	Dítě od 10 do 15 let	Dítě od 15 do 26 let (nezaopatřené)	Ostatní občané
od 1.10.2001	1 690	1 890	2 230	2 450	2 320
od 1.1.2006	1 750	1 950	2 310	2 530	2 400

Zdroj: www.mpsv.cz

Tab. č. 2 Částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost

Účinnost	Domácnost			
	Domácnost s 1 osobou	Domácnost se 2 osobami	Se 3 nebo 4 osobami	S 5 nebo více osobami
od 1.10.2001	1 780	2 320	2 880	3 230
od 1.1.2005	2 020	2 630	3 260	3 660

Zdroj: www.mpsv.cz

5.3 Systém dávek státní sociální podpory

Rodina je pro účely systému chápána jako soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společné domácnosti. Za nezaopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a dále, pokud se buď připravuje na budoucí povolání nebo je zdravotně postižené, nejdéle však do 26 let. Při posuzování nároků na dávky se netestuje majetek rodiny, u některých dávek se však zkoumá příjem rodiny. V závislosti na něm jsou poskytovány tyto dávky: přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, příspěvek na dopravu (k 1.7.2004 zrušen). Bez ohledu na příjem rodiny lze poskytovat rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek, dávky péstounské péče, porodné, pohřebné. Další charakteristikou systému je zohlednění sociální situace rodiny. Rodina přitom může pobírat více dávek souběžně.

5.3.1 Dávky testované (závislé na výši příjmu)

5.3.1.1 Příklad na dítě

Příklad na dítě je základní, dlouhodobou dávkou, poskytovanou rodinám s dětmi, která jim pomáhá krýt náklady spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Při poskytování dávky je testován příjem rodiny v předchozím kalendářním roce. Příklad na dítě je poskytován ve třech úrovních, odvislých od příjmů rodiny v předchozím kalendářním roce. Jeho výše je stanovena násobkem částky životního minima na osobní potřeby dítěte. Za příjem se považuje i rodičovský příspěvek a zaopatřovací příspěvek

Nezaopatřené dítě má měsíční nárok na příplatek na dítě:

- a) ve zvýšené výměře - ve výši 0,32 násobku životního minima na osobní potřeby dítěte, jestliže příjem rodiny nepřesáhl 1,1 násobek částky životního minima rodiny,
- b) v základní výměře - ve výši 0,28 násobku částky životního minima na osobní potřeby dítěte, jestliže příjem rodiny převyšuje 1,1 násobek částky životního minima rodiny, ale není vyšší než 1,8 násobek životního minima rodiny,
- c) ve snížené výměře - ve výši 0,14 násobku částky životního minima na osobní potřeby dítěte, jestliže příjem rodiny převyšuje 1,8 násobek částky životního minima rodiny, ale není vyšší než 3,0 násobek životního minima rodiny.

Rodiny s příjmem vyšším než je 3,0 násobek částky životního minima rodiny na příplatek na dítě nemají nárok.

Tab. č. 3 Výše příplatku na dítě od 1.1.2006 v Kč měsíčně při rozhodném příjmu v násobcích životního minima

Věk nezaopatřeného dítěte v rodině:	Výše příplatku na dítě od 1.1.2006 v Kč měsíčně při rozhodném příjmu v násobcích životního minima:		
	do 1,1 ŽM	od 1,1 do 1,8 ŽM	od 1,8 do 3,0
do 6 let	560	490	245
od 6 do 10 let	624	546	273
od 10 do 15 let	740	647	324
od 15 do 26 let	810	709	355

Zdroj: www.mpsv.cz

Tab. č.4 Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na příspěvek na dítě od 1.1.2006

Úplná rodina (oba rodiče) s počtem nezaopatřených dětí:	Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na příspěvek na dítě od 1.1.2006:		
	zvýšená výměra	základní výměra	snížená výměra
jedno do 6 let	10 791	17 658	29 490
dvě 5, 8 let	12 936	21 168	35 280
tři 5, 8, 12 let	15 917	26 046	43 410
čtyři 5, 8, 12, 16 let	18 700	30 600	51 000

Zdroj: www.mpsv.cz

5.3.1.2 Sociální příplatek

Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady, spojené se zabezpečením potřeb jejich dětí. U tohoto druhu dávky je testován příjem rodiny za kalendářní čtvrtletí. Nárok na sociální příplatek je vázán péčí o nezaopatřené dítě a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než 1,6 násobek životního minima rodiny. Za příjem se považují i příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek a zaopatřovací příspěvek. Výše sociálního příplatku je výrazně diferencovaná. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se příplatek postupně snižuje. Do výše sociálního příplatku se promítá zdravotní postižení dítěte i zdravotní postižení rodiče nebo jeho osamělost.

Tab. č. 5 Výše sociálního příplatku na dítě podle příjmu úplné rodiny (oba rodiče) v násobcích životního minima a věku dítěte od 1.1.2006 měsíčně v Kč (bez dalších sociálních situací)

Věk nezaopatřeného dítěte v rodině	Sociální příplatek při příjmu rodiny v předchozím kalendářním čtvrtletí		
	1,0 ŽM	1,2 ŽM	1,4 ŽM
do 6 let	657	438	219
6 - 10 let	732	488	244
10 - 15 let	866	578	289
15 - 26 let	949	633	317

Zdroj: www.mpsv.cz

Tab. č. 6 Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na sociální příspěvek od 1.1.2006

Úplná rodina (oba rodiče) s počtem nezaopatřených dětí:	Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na sociální příspěvek od 1.1.2006	
	1,0 násobek životního minima (maximální)	1,6 násobek životního minima (není nárok)
jedno do 6 let	9 810	15 696
dvě 5, 8 let	11 760	18 816
tři 5, 8, 12 let	14 470	23 152
čtyři 5, 8, 12, 16 let	17 000	27 200

Zdroj: www.mpsv.cz

5.3.1.3 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení přispívá na krytí nákladů na bydlení rodinám a také jednotlivcům s nízkými příjmy. Poskytování příspěvku podléhá testování příjmů rodiny za kalendářní čtvrtletí. Za příjem se považují i přídavek na dítě, rodičovský příspěvek a zaopatřovací příspěvek. Jestliže příjem v rodině byl v uplynulém kalendářním čtvrtletí nižší než 1,6 násobek životního minima rodiny, má vlastník bytu či nájemce, přihlášený v bytě k trvalému pobytu, nárok na příspěvek na bydlení. Poskytuje se bez ohledu na to, v jakém bytě oprávněná osoba bydlí, zda jde o byt obecní, družstevní, v soukromém vlastnictví anebo zda jde o byt ve vlastním domě a jaké jsou skutečné náklady na bydlení. Konečná výše příspěvku je závislá na počtu členů domácnosti a celkovém čistém příjmu všech osob hlášených k trvalému pobytu v daném bytě/domě, za příjem se považují i nemocenské dávky a důchody a rovněž rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek a přídavek na dítě.

Tab. č. 7 Výše příspěvku na bydlení podle příjmu rodiny v násobcích životního minima a počtu společně posuzovaných osob od 1.1.2006 měsíčně v Kč

Počet společně posuzovaných osob:	Příspěvek na bydlení při příjmu rodiny v předchozím kalendářním čtvrtletí		
	1,0 ŽM	1,2 ŽM	1,4 ŽM
1	758	505	253
2	987	658	329
3 nebo 4	1 223	815	408
5 a více	1 373	915	458

Zdroj: www.mpsv.cz

Tab. č. 8 Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na příspěvek na bydlení od 1.1.2006

Typ rodiny:	Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na příspěvek na bydlení od 1.1.2006	
	1,0 násobek životního minima (maximální)	1,6 násobek životního minima (není nárok)
jednotlivec	4 420	7 072
dvě dospělé osoby	7 430	11 888
dva rodiče a dvě děti 5, 8 let	11 760	18 816
dva rodiče a tři děti 8, 12, 16 let	15 250	24 400

Zdroj: www.mpsv.cz

5.3.1.4 Příspěvek na dopravu

Touto dávkou přispíval stát rodinám na krytí nákladů spojených s dojížděním nezaopatřeného dítěte do školy mimo místo obce, kde je hlášeno k trvalému pobytu. Od 1. července 2004 byl příspěvek na dopravu zrušen. Od září 2004 jsou zavedeny slevy na žákovském jízdném v autobusové a železniční dopravě.

5.3.2 Dávky netestované (poskytované bez ohledu na příjem)

5.3.2.1 Rodičovský příspěvek

Na rodičovský příspěvek má rodič nárok, jestliže po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě do 4 let věku nebo do 7 let, je-li dítě dlouhodobě zdravotně postižené. Od 1. ledna 2004 není při poskytování této dávky testován příjem pobírajícího rodiče a je mu tedy umožněna výdělečná činnost v neomezené výši za předpokladu zajištění osobní, celodenní a řádné péče o dítě.

Podmínka osobní celodenní péče o dítě není splněna, je-li dítě umístěno v jeslích, mateřské škole nebo jiném zařízení pro děti předškolního věku déle než 5 kalendářních dnů v měsíci s výjimkami dále uvedenými. Rodičovský příspěvek náleží i v případech, kdy dítě pravidelně navštěvuje léčebně rehabilitační zařízení nebo speciální mateřskou školu či jesle se zaměřením na vady zraku, sluchu, řeči nebo se zaměřením na děti tělesně postižené nebo mentálně retardované v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně, pokud dlouhodobě zdravotně postižené dítě pravidelně navštěvuje předškolní zařízení v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně, dítě navštěvuje předškolní zdravotnická zařízení v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně pokud je zdravotní postižení sluchu či zraku obou rodičů (osamělého rodiče) v rozsahu 50 % a více.

Přiznáním příspěvku při péči o blízkou nebo jinou osobu zaniká nárok na poskytování rodičovského příspěvku. Nárok na rodičovský příspěvek zaniká také tehdy, jestliže v rodině jeden z rodičů má z dávek nemocenského pojištění nárok po celý kalendářní měsíc na peněžitou pomoc v mateřství, peněžitou pomoc nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem. Má-li příjemce rodičovského příspěvku po celý kalendářní měsíc z dávek nemocenského pojištění nárok na peněžitou pomoc v mateřství, peněžitou pomoc nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem nižší, než je výše rodičovského příspěvku, je mu doplacen rozdíl mezi rodičovským příspěvkem a uvedenými dávkami.

Rodičovský příspěvek byl v souvislosti s opatřeními II. etapy reformy veřejných financí zvýšen z 1,1 násobku částky životního minima na výživu a ostatní základní osobní potřeby rodiče na 1,54 násobek. V současnosti tak činí výše rodičovského příspěvku 3 696,- Kč měsíčně a 3 897,- Kč v případě, že rodičem je nezaopatřené dítě do 26 let.

5.3.2.2 Zaopatřovací příspěvek

Dávka je určena k zabezpečení rodiny vojáka po dobu výkonu jeho základní nebo náhradní vojenské služby, civilní služby nebo vojenského cvičení. Na zaopatřovací příspěvek má nárok nezaopatřené dítě vojáka bez dalších podmínek. Manželka vojáka má nárok na zaopatřovací příspěvek, pokud pečuje o dítě do čtyř let jeho věku, popřípadě do sedmi let, jde-li o dítě dlouhodobě zdravotně postižené a nebo je-li manželka vojáka invalidní či z vážného důvodu nemůže být výdělečně činná. Výše zaopatřovacího příspěvku činí 0,67 násobek částky životního minima na osobní potřeby oprávněné osoby.

V souvislosti s ukončením základní nebo náhradní vojenské služby a civilní služby není od 1.1.2005 dávka poskytována. Zaopatřovací příspěvek byl naposledy vyplacen za prosinec 2004.

Tab. č. 9 Výše zaopatřovacího příspěvku od 1.10.2001 do 31.12.2004 měsíčně v Kč

Věk nezaopatřeného dítěte	Příspěvek v Kč
dítě do 6 let	1 133
dítě 6 - 10 let	1 267
dítě 10 - 15 let	1 495
dítě 15 - 26 let	1 642
dospělá osoba	1 555

Zdroj: www.mpsv.cz

5.3.2.3 Dávky pěstounské péče

Pěstounská péče je formou náhradní rodinné výchovy. Soud svěřuje dítě pěstounovi do péče na jeho žádost v případech, kdy se o něj vlastní rodiče nemohou nebo nechtějí starat. Dávky pěstounské péče jsou čtyři a jsou určeny ke krytí nákladů svěřených dětí, na odměnu pěstouna a další náklady spojené s touto péčí. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte se poskytuje nezaopatřenému dítěti v pěstounské péči měsíčně ve výši 2,0 násobku částky životního minima na osobní potřeby tohoto dítěte.

Výše příspěvku pro zaopatřené nezletilé dítě se stanoví jako součin částky na osobní potřeby zaopatřeného dítěte a koeficientu 1,20.

Při stanovení výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte se částka životního minima na osobní potřeby dítěte násobí v případě, že jde o dlouhodobě nemocné dítě koeficientem 2,10; jde-li o dítě dlouhodobě zdravotně postižené koeficientem 2,60 a v případě, že jde o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené koeficientem 2,80.

Tab. č. 10 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte od 1.1.2006 měsíčně v Kč

Nezaopatřené dítě ve věku:	Zdravé dítě	Dlouhodobě nemocné	Dlouhodobě zdrav. postižené	Dlouhodobě těžce zdrav. postižené
	koeficient 2,00	koeficient 2,10	koeficient 2,60	koeficient 2,80
do 6 let	3 500	3 675	4 550	4 900
od 6 do 10 let	3 900	4 095	5 070	5 460
od 10 do 15 let	4 620	4 851	6 006	6 468
od 15 do 26 let	5 060	5 313	6 578	7 084
Zaopatřené nezletilé dítě ve věku:	Zdravé dítě	Dlouhodobě zdrav. postižené	Dlouhodobě těžce zdrav. Postižené	
	koeficient 1,20	koeficient 2,60	koeficient 2,80	
od 15 do 18 let	2 880	6 240	6 720	

Zdroj: www.mpsv.cz

Odměna pěstouna je vyjádřením společenského uznání osobě, pečující o cizí dítě v pěstounské péči. Výše odměny je polovinou částky životního minima na výživu a ostatní základní osobní potřeby pěstouna za každé svěřené dítě, od 1.1.2005 je to 1180 Kč měsíčně.

S účinností od 1.6.2005 se při péči o více než tři děti nebo při péči o zdravotně postižené dítě zavádí tzv. odměna pěstouna ve zvláštních případech. Pečuje-li pěstoun alespoň o 3 svěřené děti, činí koeficient 3,00, přičemž za čtvrté a každé další svěřené dítě se odměna zvyšuje o součin částky na osobní potřeby pěstouna a koeficientu 0,60. Pečuje-li pěstoun alespoň o jedno svěřené dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě

vyžadující mimořádnou péči, činí výše odměny součin částky na osobní potřeby pěstouna a koeficientu 3,30, přičemž za každé další svěřené dítě se odměna zvyšuje o součin částky na osobní potřeby pěstouna a koeficientu 0,60 nebo se zvyšuje o součin částky na osobní potřeby pěstouna a koeficientu 0,90 za každé další svěřené dítě, jde-li o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči.

Odměna pěstouna ve zvláštních případech se pro účely zdravotního pojištění, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti posuzuje jako plat.

Tab. č.11 Výše odměny pěstouna ve zvláštních případech od 1.6.2005 v Kč měsíčně

3 děti	4 děti	5 dětí	1 dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči
7080	8496	9912	7788

Zdroj: www.mpsv.cz

Účelem příspěvku při převzetí dítěte je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, přicházející do náhradní rodinné péče. Příspěvek se poskytuje ve výši čtyřnásobku částky životního minima na výživu a ostatní základní potřeby dítěte.

Tab. č. 12 Výše dalších dávek pěstounské péče od 1.1.2006 měsíčně v Kč na jedno dítě

Věk nezaopatřeného dítěte v pěstounské péči pěstouna	Příspěvek při převzetí dítěte
dítě do 6 let	7 000
dítě 6 - 10 let	7 800
dítě 10 - 15 let	9 240
dítě 15 - 26 let	10 120

Zdroj: www.mpsv.cz

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla náleží pěstounovi, který má v pěstounské péči nejméně čtyři děti. Podmínkou nároku dále je, že vozidlo nesmí pěstoun používat pro výdělečnou činnost. Příspěvek je poskytován ve výši 70 % pořizovací ceny vozidla, resp. ceny opravy vozidla, nejvýše však ve výši 100 tisíc korun.

Vedle dávek pěstounské péče náleží dítěti i pěstounovi i další dávky státní sociální podpory, například přídavek na dítě, příspěvek na dopravu, rodičovský příspěvek a další dávky vyjma sociálního příplatku. Přiznáním příspěvku při péči o blízkou nebo jinou

osobu (zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů) zaniká nárok na poskytování odměny pěstouna.

5.3.2.4 *Porodné*

Porodné je dávka, kterou se matce jednorázově přispívá na náklady související s narozením dítěte. Při poskytnutí dávky není zkoumán příjem rodiny. Porodné činí 5-ti násobek částky životního minima na osobní potřeby dítěte. Narodí-li se dvě děti současně, pak výše porodného činí 6-ti násobek a v případě narození 3 a více dětí 10-ti násobek součtu částek životního minima na osobní potřeby těchto dětí. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné jí nebo jiné osobě nebylo vyplaceno, má na něj nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě mladší jednoho roku do trvalé péče, nahrazující péči rodičů.

Tab. č. 13 Výše porodného v Kč

Počet dětí	Výše porodného v Kč do 31.12.2004	Výše porodného v Kč od 1.1.2006
1 dítě	8 450	8 750
2 děti	20 280	21 000
3 děti	50 700	52 500
4 děti	67 600	70 000
5 dětí	84 500	87 500

Zdroj: www.mpsv.cz

5.3.2.5 *Pohřebné*

Touto dávkou stát přispívá osobě, která vypravila pohřeb jiné osobě, na náklady s tím spojené. Výše pohřebného je stanovena na rozdíl od ostatních dávek státní sociální podpory pevnou částkou a to ve výši 5 000 Kč. Příjem rodiny se netestuje.

5.4 Podpora rodiny v daňové politice (nepřímá podpora rodin)

Daňová podpora rodin je formou nepřímé finanční pomoci. Základní myšlenkou je ponechat více finančních prostředků přímo v rodinném rozpočtu, zajistit tak soběstačnost rodiny, a její co možná nejmenší závislost na sociálních dávkách. Dalším cílem daňové podpory rodiny je motivace k zaměstnání alespoň jednoho člena rodiny, který pak může využít poskytovaných výhod. Z hlediska státu jsou daňová opatření ve prospěch rodin „daňovým“ výdajem, resp. nepřímým výdajem prostřednictvím snížení předpokládaného

příjmu. Slabinou daňové podpory je podstatně obtížnější predikce jejích dopadů (jak na obyvatele tak na veřejné rozpočty) než u dávek plynoucích ze sociálního zabezpečení.

I když teoreticky lze daňovou podporu realizovat u jakékoli daně, osobní důchodová daň je jedním z nejvhodnějších teritorií pro aplikaci této podpory. Na rozdíl od daní ze spotřeby, u kterých se některé technické prvky také zdůvodňují sociálním dopadem daně (například aktuální otázka ponechání citlivých položek ovlivňujících výdaje rodin s dětmi ve snížené sazbě DPH), má osobní důchodová daň nespornou výhodu v jednoduché aplikaci adresnosti.

Ostatně vkládání sociálních prvků do konstrukce daně z individuálních důvodů má také příznivý odraz ve vyšší akceptovatelnosti této daně. Daňová podpora je vnímána jako užitečná a je kladně hodnocena jen v případě, že je současně většinově chápána jako spravedlivá.

Daňová podpora jako cesta k dosažení daňové úspory se poskytuje prostřednictvím některého prvku daňové techniky. U daně z příjmů fyzických osob se v současné době používají následující prvky, které mohou být v různé míře uplatněny k daňové podpoře rodin s dětmi:

- osvobození od daně (případně vynětí z předmětu daně nebo prosté nezahrnutí do základu daně),
- standardní odpočty (na poplatníka, na manželku/manžela, na nezaopatřené dítě),
- nestandardní odpočty,
- absolutní slevy na dani,
- volba zdanitelné jednotky,
- nulová sazba daně,
- relativní slevy na dani atd.

Jednotlivé formy podpory nejen rozdílně ovlivňují výši daňové povinnosti, ale mají i odlišnou citlivost vnímání z hlediska poplatníka. Čím jednodušší je technika poskytnutí daňové úspory, tím lépe je poplatníkem vnímána, protože si umí její dopad spočítat, a proto lze spíše předpokládat, že využije jejích výhod¹¹

Současný stav

V současnosti je daňová podpora rodin realizována pouze formou daňových úspor poskytovaných prostřednictvím základny zdanění. Dopady podpory poskytované

¹¹ Poláková a kol. Podmínky a efekty reprodukce populace a vývoj rodiny, rodinná a populační politika státu. VŠE, Praha 2003, str.44.

prostřednictvím omezení základny zdanění jsou modifikovány působením sazby daně. Při progresivní daňové sazbě (případ ČR) platí, že takto poskytnuté zvýhodnění je v absolutní části tím vyšší, čím vyšší je mezní sazba daně poplatníka.

5.4.1 Osvobození

První oblastí realizace daňové podpory rodin vymezenou ekonomickou teorií je osvobození určitých příjmů od daně. Je to vždy vysoce selektivní prvek. Mezi v současnosti zdanitelnými příjmy nelze najít žádný, který by byl pro domácnosti s dětmi charakteristický a který by je odlišoval od jiných sociálních skupin. Proto uplatnění tohoto technického prvku není příliš perspektivní při hledání prostoru pro daňovou podporu rodin s dětmi. Je jistě vhodné zachování osvobození u dávek státní sociální podpory a dávek nemocenského pojištění (včetně příspěvku při ošetřování člena rodiny). Tyto dávky představují nejdůležitější část osvobozených příjmů v domácnostech s dětmi. Kromě sociálních dávek jde také o výživné a jiné formy podpory uvnitř rodiny (například existující osvobození dědictví v přímé linii od daně dědické by mohlo být rozšířeno i o osvobození od daně darovací z nemovitostí v přímé linii).

5.4.2 Nestandardní odpočty

Nestandardní odpočty jsou vynaložené výdaje, o které lze snížit základ daně. Jedná se o výdaje, které nejsou (anebo nemusí být) nutné k vynaložení příjmů, a tak často představují osobní spotřebu poplatníka, avšak jsou z jistého důvodu preferovány. U nás lze v současnosti v této oblasti vysledovat stopy podpory rodin s dětmi pouze u úroků z úvěrů na bytové potřeby (nezaměřujících se však pouze na rodiny), jejichž odpočet z daňového základu teoreticky přispívá ke snazší dostupnosti bydlení.

5.4.3 Standardní odpočty

V současné době jsou v České republice jedinou skutečnou formou daňové podpory rodin dva standardní odpočty od základu daně. V souvislosti se sociálním postavením poplatníka umožňují snížit daňový základ a tím i velikost finančních prostředků odvedených státu.

Prvním je odpočet na vyživované dítě (podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů), který umožňuje snížit základ daně o nezdánitelnou část 25 560 Kč ročně za každé vyživované dítě žijící v domácnosti s poplatníkem. Odpočet uplatňuje pouze jeden z rodičů dítěte. Přejícný pobyt dítěte mimo domácnost nemá vliv na uplatnění snížení (např. studenti pobývající během studia mimo domácnost poplatníka). Jde-li o dítě, které je držitelem průkazu mimořádných výhod III. stupně (zvláště těžké

postižení s potřebou průvodce) - průkaz ZTP/P (dále jen "ZTP/P")), zvyšuje se tato částka na dvojnásobek. Tímto způsobem dojde, jak již bylo zmíněno, k různě vysoké daňové úspoře u jednotlivých poplatníků. Čím vyšší je daňová sazba, tím vyšší je analogicky úspora.

Druhým odpočtem podporujícím rodinu je nezdanitelná částka 21 720 Kč ročně na manželku (manžela) žijící s poplatníkem v domácnosti, pokud nemá vlastní příjmy přesahující za zdaňovací období 38 040 Kč; je-li manželka (manžel) držitelkou průkazu ZTP/P, zvyšuje se částka 21 720 Kč na dvojnásobek. Opět platí, že čím vyšší daňová sazba, tím vyšší je úspora díky této odečitatelné položce.

V souvislosti s II. Etapou reformy veřejných financí došlo od roku 2005 ke změnám v systému daňové podpory rodin. Prvním opatřením je výpočet daně ze společného základu daně manželů a druhým nahrazení odečitatelné položky na dítě daňovým zvýhodněním na vyživované dítě.

5.4.3.1 *Daň ze společného základu daně manželů*

Společné zdanění manželů znamená, že rodina bude posuzována jako jedna zdanitelná jednotka. Daňové základy manželů se sečtou, odečtou se nezdanitelné části a celkový daňový základ se vydělí dvěma. Tímto způsobem dojde ke snížení daňové progresse (se vzrůstajícím daňovým základem roste i daňová sazba) jejím zprůměrováním a rozložením na oba manžely.

Pozitivní vliv společného zdanění na celkovou daňovou povinnost manželů vzrůstá s rozdílem mezi příjmy manželů, tzn. čím větší je rozdíl mezi příjmy obou manželů, tím vyšší je daňové zvýhodnění při společném zdanění manželů oproti samostatnému zdanění příjmů každého z nich.

5.4.3.2 *Daňové zvýhodnění na dítě*

Tímto opatřením se nahrazuje od základu daně odečitatelná položka na dítě. Nejde o nový finanční příspěvek, i když ve svém konečném důsledku může vést k vyplacení finanční hotovosti, ale o změnu v systému daňových úlev poplatníkům s dětmi. Odečitatelná položka je, za jinak stejných podmínek, nahrazena slevou na dani a případným daňovým bonusem.

Sleva na dani by měla být poskytována ve výši 6000 Kč na dítě, v případě postiženého dítěte (ZTP/P) 12 000 Kč. Výše slevy na dani není omezena. Jestliže však potenciální sleva náležející poplatníkovi (při vyšším počtu dětí a nízkém daňovém základu) není vyčerpána na daňovou povinnost poplatníka, dochází k výplatě daňového

bonusu. Jeho výplata již omezena je. A to jak co do výše, tak do podmínek nutných k výplatě.

Bonus může uplatnit poplatník

- a. zaměstnanec s ročním příjmem ve výši minimálně šestinásobku minimální mzdy (tzn. $6 \times 7\,570 = 45\,420$ Kč)
- b. společník ve v.o.s. s ročním příjmem ve výši minimálně šestinásobku minimální mzdy (tzn. $6 \times 7\,570 = 45\,420$ Kč)
- c. podnikatel, který vykázal základ daně alespoň ve výši minimálního základu daně dle §7c z.č. 586/1992 Sb., (cca 93 000)

Maximální možná výše daňového bonusu je 24 000 Kč. Toto omezení umožňuje např. samoživitelce s příjmy dle předcházejícího bodu a) využít bonusu za 4 zdravé, nebo 2 postižené děti. Jestliže žije s manželem či partnerem, prostor pro počet uplatněných dětí se zdvojnásobuje. S rostoucím příjmem a tedy rostoucí daňovou povinností se dále rozšiřuje počet uplatnitelných dětí. To je dle mého názoru dostatečná daňová podpora rodin s dětmi.

5.5 Další formy finanční podpory rodin ve veřejném sektoru

Vedle finanční podpory v rámci systému sociálního zabezpečení a daňové podpory se rodiny s dětmi s určitou finanční kompenzací nákladů, resp. „oceněním výkonů“ setkávají také v podobě slev, zvýhodněných vstupních poplatků a dalších úlev v sektoru služeb. Tento druh podpory je charakteristický především pro sféru využití volného času, tedy v kultuře, sportu atd., ale také v případě využívání dopravních prostředků. Takto zaměřená podpora usnadňuje rodinám společné trávení volného času a napomáhá k pestrosti rodinného života a posilování sociálních vazeb uvnitř rodiny. Poskytování rodinných slev na nejrůznějších místech není legislativně závazné a závisí na přístupu jednotlivých poskytovatelů služeb. Ani v případě státních, resp. státem financovaných institucí neexistuje jednotný systém podpory rodiny formou slev, ani jakákoli doporučení v tomto smyslu. Případná aplikace slevy závisí na přístupu jednotlivců v řídicích funkcích. Podobně je tomu ostatně rovněž v soukromém sektoru, kde je ovšem někdy podpora rodiny formou slev využívána jako marketingový tah.

6 Životní úroveň

6.1 Definice životní úrovně

Životní úroveň (standard of living). Úroveň materiálního blahobytu jednotlivce nebo domácnosti. V ekonomické analýze se životní úroveň obvykle poměřuje množstvím spotřebovávaných statků a služeb (včetně volného času). Stejná úroveň spotřeby obecně nereprezentuje stejnou životní úroveň domácností, které se nacházejí v odlišných podmínkách – např. velká domácnost musí spotřebovávat více než malá domácnost, pokud obě mají stejnou životní úroveň. Porovnání životních úrovní mezi domácnostmi se často provádí pomocí škál ekvivalence, které umožňují, aby domácnosti dosahovaly stejnou životní úroveň. Tento přístup se však opírá o možnost provádění meziosobního porovnávání užítku, což je předpoklad obecně odmítaný teoretickou ekonomikou blahobytu.¹²

Historicky podmíněný stupeň uspokojování životních, tj. hmotných a duchovních potřeb obyvatelstva, zároveň souhrn životních, existenčních, pracovních a jiných podmínek, za nichž jsou tyto potřeby uspokojovány. Životní úroveň závisí na daných výrobních vztazích a je podmíněna stupněm vývoje výrobních sil. Odráží se v ní stupeň blahobytu obyvatelstva, respektive určité země.

Vyjadřuje se soustavou kvantitativních a kvalitativních ukazatelů. Životní úroveň je v základě sociálně ekonomickou kategorií, nelze ji však redukovat na čistě ekonomické faktory, nelze ji přiměřeně vyjádřit například vztahem mezi výší příjmu a tzv. spotřebním kolem. Do životní úrovně se zahrnuje úroveň výživy, odívání, bydlení, vzdělání a kultury, zdravotní a sociální péče, výše příjmů a spotřeba obyvatelstva, ale též podmínky vzdělání, pracovní i mimopracovní podmínky, jako stupeň zaměstnanosti, délka pracovní doby i dovolených, volný čas, bezpečnost a hygiena práce, kultura práce apod.

Stále většího významu nabývají ty složky životní úrovně, které souvisí s potřebou zachovat a zlepšit podmínky života na zemi vůbec, čelit tzv. ekologické krizi, zejména znečištění ovzduší a vod, chránit přírodu, ale také boj za odvrácení válečných katastrof.

6.2 Životní úroveň v ČR

V posledních deseti letech česká společnost prošla řadou změn. Výjimkou není ani životní úroveň jednotlivce a domácností. V osmdesátých letech normalizační nivelizace stlačila platy do úzkého příjmového pásma, bez velkého ohledu na to, zda dotyčný pracoval jako vysoký odborník nebo nekvalifikovaný dělník. Mezi nomenklaturou a

¹² Pearce, D.W. Macmillanův slovník moderní ekonomie. 2. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995

dělnickou třídou existovala nevyslovená dohoda, která zajišťovala manuálním profesím ekonomické výhody výměnou za bezproblémové přijímání stávajících poměrů ve společnosti. V osmdesátých letech Československo patřilo mezi země s největší nivelizací příjmů v Evropě, a to i v porovnání s ostatními socialistickými zeměmi. Vzhledem k jednotným příjmům se od sebe, až na výjimky, nelišilo materiální postavení domácností. Větší majetek rodiny nenaspořily, vybavení domovů spotřebními předměty navíc odpovídalo nabídce trvale vyprázdněných obchodů. V devadesátých letech se proto objevil trend jdoucí proti umělému stavu, který byl vyvolán zafixováním mezd a rovností ve spotřebě.

6.3 Ukazatele životní úrovně obyvatelstva

6.3.1 Bydlení

Bydlení zaujímá důležité postavení v životě člověka. Mít obydlí je jedna z nejzákladnějších lidských potřeb a možnost samostatného bydlení bývá považována za důležitý faktor ovlivňující rozhodování v jednotlivých fázích životního cyklu, zejména rozhodnutí o založení vlastní rodiny. Samostatné bydlení je, zejména pro mladé lidi, formou ekonomické nezávislosti a emancipace od původní rodiny. Posiluje sebevědomí a odpovědnost, umožňuje partnerské soužití, ovlivňuje spokojenost v partnerském vztahu a významně se podílí na utváření mezigeneračních vztahů.

Bydlení je dlouhodobý proces – odráží se v něm nejen současné společenské přeměny, ale i vládní plánování v několika posledních desetiletích. Podle některých názorů z padesátých let se měla rodina transformovat, oba manželé měli být plně zaměstnáni a o děti se měly starat celotýdenní výchovné ústavy. V takové situaci by rodina ke svému životu potřebovala jen malé byty nebo ubytovny. Skepse týkající se budoucnosti rodiny a také představy o dostatku bytů vedly v příkazové ekonomice k plánování nízké úrovně bytové výstavby. Malá možnost získat byt zasahovala především rodiny, kde oba manželé pracovali v nevýrobní sféře (ve výrobních odvětvích byla šance získat podnikový byt). Navíc se nově stavěné byty úmyslně soustřeďovaly do měst s hutní výrobou nebo těžbou uhlí, zatímco okresy s převahou lehkého průmyslu žily na dluh. V menších obcích proto někteří dali přednost stavbě vlastního rodinného domku. Náklady na jeho vybudování byly při tehdejší ceně stavebního materiálu, uvolněné pracovní morálce a melouchaření řemeslníků snesitelné. Řada manuálně pracujících osob si tak pořídila dům, na který by za jiných společenských podmínek nesehnala finanční prostředky.

Značně nepříznivá bytová situace vydržela až do začátku sedmdesátých let, kdy pod vlivem zvýšené výstavby sídlišť poklesl podíl domácností, kde žilo pohromadě několik generací. Do panelových domů se přestěhovalo velké množství rodin, bez ohledu na jejich socioekonomické postavení (vedle sebe tak existovaly např. domácnosti dělníků a vyšších odborníků). Daný trend se v zásadě udržuje do dnešních dnů: v současné době na sídlišťích žije z dělnické i obou středních tříd zhruba třetina rodin.

Počátkem 90. let se byty a domy opět začaly stavět, tentokrát zejména pro majetnější osoby. Nové nabídky využily některé rodiny z vyšší střední třídy, které si pořídily větší byty nebo rodinné domy, převážně v novější vilové výstavbě (satelitní městečka, periferie velkých měst atd. – celkem 18 % rodin této třídy). Jde spíše o domácnosti podnikatelů se zaměstnanci než vyšších odborníků.

Ceny jednotlivých typů bydlení a způsob jejich konstrukce se od sebe výrazně liší. Průměrná pořizovací hodnota dokončeného bytu se v roce 2001 pohybovala v rozmezí 14 000 – 25 400 Kč/m² v závislosti na použité technologii, typu výstavby a lokality. Pořizovací ceny staršího vlastnického bydlení se však neustále proměňují v závislosti na vývoji ekonomiky a situace na lokálních či regionálních trzích s byty a jsou výrazně diferencované podle typu bydlení, jeho kvality apod. U nájemních bytů v současné době fakticky existují tři typy nájemného. Tržní (volné) nájemné, věcně usměrňované nájemné a nájemné na úrovni odpovídající dříve uplatňovanému maximálnímu základnímu nájemnému (tzv. regulované nájemné), za které je pronajímáno dle odhadů expertů cca 90% nájemních bytů.

V bytové oblasti tedy v hlavních rysech převažuje situace vytvořená v minulých desetiletích. Ačkoliv se někteří lidé stěhují do lepších bytů, velká část rodin bydlí stále na stejném místě a snaží si udržet svůj starý byt. Pro některé domácnosti to znamená finanční zátěž a pokles životní úrovně. Nezanedbatelný vliv má i špatně fungující trh s byty, který konzervuje stávající poměry

Dosavadní vývoj znovu potvrdil, že bydlení patří, vzhledem ke svému sociálnímu významu, systémové složitosti a stejně tak vzhledem ke své náročnosti na zdroje, k aktuálním problémům dneška. Patří sem řešení především legislativní, finanční, dále řešení investorských, uživatelských, urbanistických, stavebně technických a projektových aspektů bytové politiky a výstavby bytů.

Ve spolupráci a v zájmu veřejné i soukromé sféry je žádoucí podporovat soustavné sledování a vyhodnocování stavu a vývoje bytové situace jak celostátně, tak i v úrovni

jednotlivých regionů a obcí. Současně s tím je vhodné sledovat účinnost přijatých opatření, vývoj optimálních projektových řešení a stavebně realizačních technologií.

6.3.2 Příjmy

Čistý peněžní příjem se získá z hrubého příjmu odečtením částek na zdravotní a sociální pojištění a zálohy na daně z příjmu, přičemž do hrubého peněžního příjmu nejsou započteny vybrané úspory, přijaté bezhotovostní půjčky, úvěry a výpůjčky

Příjmy domácností samostatně činných osob zahrnují částky, které tyto osoby převedly z výnosu svého podnikání pro potřeby domácnosti a jejích členů a jsou srovnatelné s příjmy domácností ostatních sociálních skupin jen na úrovni tzv. čistých příjmů (bez daně z příjmů a příspěvků na zdravotní a sociální pojištění).

Po roce 1989 bylo rovnostářské platové ohodnocení pracovníků nahrazeno jiným, více diferencovaným. Zvláště pro rodiny vyšších odborníků a podnikatelů byla změna společenských podmínek na konci osmdesátých let výrazným přínosem. Zlepšující se ocenění kvalifikované práce může být pro mladé lidi další motivací pro odložení výtěžku a prodloužení studia na pomaturitních a vysokých školách.

Naopak zhoršování finanční situace dělnických domácností v porovnání se středními třídami by mohlo posílit sociální napětí ve společnosti. Přestože byli v době normalizace dělníci a jejich domácnosti uměle podporováni, dnes mohou cítit jako křivdu svůj nedobrovolný návrat do kategorie "levnější pracovní síly". Zhoršení finanční situace musí tyto domácnosti chápat jako ohrožení životní úrovně a hmotného zajištění. Nejistota a strach o budoucnost se ještě musela zvýšit v polovině devadesátých let po přílivu nelegálně zaměstnávaných zahraničních dělníků z východních zemí. Ti jsou ochotni pracovat v horších podmínkách a za nízký plat, což způsobuje celkové snížení mezd nekvalifikovaných dělníků české státní příslušnosti. Další ohrožení dělníků přišlo ve formě likvidace velkých výrobních podniků.

Přesto úplné dělnické rodiny středního věku nezažívají velké ekonomické těžkosti, protože disponují rodinným příjmem průměrné výše. Radikálními materiálními problémy jsou spíše ohroženy neúplné rodiny s malými dětmi a domácnosti osamocené žijících důchodců. Nicméně i je základní sociální dávky chrání před krajní chudobou.

Příjmová a majetková diference domácností představuje významný a citlivý problém. K prohloubení diference mezd došlo ve všech důležitých průřezech:

- značně se změnilo a zvýraznilo odstupňování mezd mezi národohospodářskými odvětvími. Zhoršení zaznamenaly především mzdy v odvětví zemědělství, v těžebním, kožedělném a oděvním průmyslu a ve stavebnictví. Při přepočtu vývoje

mezd na srovnatelnou kvalifikační strukturu zaměstnanců dále oslabilo mzdové postavení školství, zdravotnictví a veřejné správy. Mimořádně naopak vzrostly mzdy v peněžnictví.

- rostoucí diference mezd v regionálním průřezu byla odrazem prohlubujících se rozdílů v ekonomické a sociální situaci jednotlivých krajů a okresů.
- zásadního významu ve mzdové diferenciaci nabyl v období transformace faktor vzdělání
- nejrychleji se zvyšovaly příjmy na osobu v domácnostech s nejvyššími příjmy, ke kterým patří především manažeři a část samostatně výdělečně činných osob.

V roce 2002 převyšoval čistý peněžní příjem na osobu za rok v domácnostech zaměstnanců 96 tisíc korun. Zatímco bezdětné domácnosti disponovaly mnohem vyššími příjmy (kolem 138 tisíc korun), příjmy rodin s dětmi se nacházely pod průměrnou hodnotou. Růst čistého příjmu v jednotlivých typech domácností byl v celém období poměrně vyrovnaný, nicméně v posledních třech letech je patrný předstih růstu příjmů v domácnostech bez dětí, a to jak v nominálním, tak reálném vyjádření.

Rychlejší růst celkových čistých příjmů v bezdětných domácnostech v posledních letech způsobuje, že relativní příjmová pozice rodin s dětmi, vyjádřená jako procentní část průměrného příjmu na osobu v domácnostech zaměstnanců bez dětí, velmi mírně klesá. Situace v roce 1996 byla poněkud odlišná - v bezdětných domácnostech spíše převažovaly příjmy z pracovní činnosti, v rodinách s dětmi zase příjmy sociální.

Peněžní příjem rodin s dětmi v porovnání s bezdětnými domácnostmi je celkově nižší, pracovní příjem jedné ekonomicky aktivní osoby je ale naopak vyšší. Navíc v posledních šesti letech rostla i absolutní výše pracovního příjmu rychleji v rodinách s dětmi. Nižší úroveň příjmů připadajících v průměru na osobu v domácnostech s nezaopatřenými dětmi tak nevyplývá z nižšího pracovního nasazení jednotlivých osob, ale jen z většího počtu členů těchto domácností.

Sociální příjmy se v domácnostech zaměstnanců podílejí na celkových příjmech přibližně 12 %. V bezdětných domácnostech dosahují mnohem vyšší absolutní částky na osobu (až o 70 %) než v rodinách s dětmi. Tato diference se přitom od roku 1996 stále zvyšuje, což je způsobeno rychlejším růstem sociálních příjmů v domácnostech bez nezaopatřených dětí.

6.3.3 Spotřeba domácnosti

Situace v domácnostech se za posledních deset let významně zlepšila - zvýšilo se nejen jejich vybavení, ale průměrné stáří domácích spotřebičů výrazně kleslo. Rodiny

vyměnily zastaralé a nemoderní přístroje za nové a vybavily se novými předměty, které do té doby na trhu nebyly (mikrovlnnými troubami či myčkami nádobí). Počet ledniček, myček nádobí či drahých televizorů se v českých domácnostech přibližuje úrovni obvyklé v západní Evropě. Také video, které před patnácti lety měla pouze každá dvacátá domácnost, se stalo běžnou součástí vybavení. Kolik je v rodinách počítačů v roce 1990 statistika vůbec nezjišťovala. O dvanáct let později mělo doma počítač třicet procent domácností a jejich počet spolu s mobilními telefony roste každý rok.

Český trh prošel v posledních deseti letech několika vlnami, kdy bylo populární nakupovat určitý druh spotřebičů. Na počátku devadesátých let došlo k výměnám starých ledniček a praček. Potom přišla éra mikrovlnných trub, která již opadla, přestože ji lze dnes pořídit i za dva tisíce korun. V současnosti se rodiny nejvíce zaměřují na mobilní telefony a počítačové vybavení.

Stále více lidí si pořizuje vybavení domácnosti na dluh, což je způsobeno zejména snadnou dostupností půjček a spotřebitelských úvěrů.

Z hlediska spotřebních vydání představovaly v roce 2002 stále ještě největší výdajovou položku v domácnostech s dětmi i bez dětí výdaje za potraviny, a to i přes jejich relativní pokles vůči roku 1999. Podobně klesající trend vykazuje dalších 5 výdajových skupin - alkoholické nápoje a tabák, oděvy a obuv, bytové vybavení a zařízení domácnosti, doprava a rekreace a kultura. Náklady na dopravu (a u bezdětných domácností navíc na bytové vybavení) se přitom snížily i absolutně. Zbývající položky spotřebních vydání se v obou typech domácností v uvedených letech zvýšily (kromě výdajů na vzdělávání u rodin s dětmi, kde stagnovaly) a jejich relativní růst lze předpokládat i nadále.

Strukturu výdajů domácností s dětmi lze závěrem ještě dokreslit z pohledu vývoje jednotlivých výdajových položek v závislosti na počtu dětí v rodině. V souhrnu podíl čistých peněžních výdajů na čistých příjmech domácnosti s počtem dětí roste. V roce 2002 se s rostoucím počtem dětí jednoznačně zvyšoval relativní podíl vydání za potraviny a za vzdělání. Na druhou stranu k poklesu docházelo u výdajů za alkoholické nápoje a tabák, za dopravu, za pošty a telekomunikace a za ostatní zboží a služby. Podíly v ostatních výdajových položkách v rodinách s jedním, dvěma nebo třemi dětmi nerovnoměrně kolísají.

6.3.4 Zdravotnictví

Cílem zdravotní politiky, jak byla formulována v první etapě transformace po listopadu 1989, byla obnova a podpora zdraví populace v rámci širšího celospolečenského přístupu k determinantám zdraví, změny organizace a způsobu financování zdravotnictví,

jež by vedly k zainteresovanosti zdravotníků, zvýšení jejich autonomie v návaznosti na zvýšení finančních zdrojů i k možnostem reagovat na základní problémy zdravotnické soustavy, jako byl špatný zdravotní stav obyvatelstva, nadměrná nabídka některých zdravotnických služeb, nedostatečné vybavení moderní zdravotnickou technikou vč. léčiv, nivelizace příjmů zdravotníků atd.

Transformační změny probíhaly v r. 1990 - 1993 velmi rychle, až chaoticky. Urychleně bylo v roce 1992 zavedeno všeobecné zdravotní pojištění, prováděné nejprve jen VZP (i když v prvním období s prostředky přidělenými státním rozpočtem), od roku 1993 pak vznikaly další pojišťovny, z nichž mnohé ovšem díky neprofesionalitě přípravy i vlastního provozu pak zanikly (což znamenalo ve svých důsledcích jak ztráty finanční, tak ztráty kapacit, potřebných při řešení problémů zdravotnické soustavy jinde). Po volbách 1992 došlo k zásadní změně koncepčního přístupu, důraz byl kladen na nekritické uplatnění tržních principů, aniž byla vnímána dostatečně existence veřejného sektoru, jeho specifika a vztahy k soukromému sektoru. Přístup ke zdravotní politice byl poznamenán přílišnou orientací na stranu poptávky (spoluúčast, individuální účty) s tím, že to vyřeší většinu problémů financování zdravotnictví. Opomíjena byla strana nabídky (rozsah lůžkové péče, počty pracovníků apod.), nástroje zdravotní politiky se staly cílem.

Zdravotní stav obyvatelstva ČR, který se velmi příznivě vyvíjel po skončení války, se od 60. let zhoršoval, ukazatel střední délky života se mezi evropskými zeměmi dostával na stále horší místo. I po určitém zlepšení, jež nastalo koncem 80. let a dostalo nový impuls po roce 1989 zejména zaváděním nové zdravotnické techniky a léčiv, je stále ještě u mužů tento ukazatel za západní Evropou

Vývoj svědčí o nezvládnutí problematiky rizikových faktorů. Ve zdravotnictví se opomíjely problémy sekundární a terciární prevence, Národní program zdraví se stal pouhou proklamací bez praktické realizace, jeho dílčí programy nejsou v potřebné míře kvalifikovaně koordinovány a nejsou realizovány zejména v těch okresech, kde jsou největší rizika a problémy.

Financování zdravotní péče bylo založeno na vícezdrojovém systému s hlavní vahou veřejného zdravotního pojištění, doplněného zdroji z veřejných rozpočtů a přímými platy občanů. Poměr těchto jednotlivých zdrojů je dnes celkem srovnatelný s jinými státy, systém však v sobě stále nese riziko poruch v alokacích prostředků vzhledem k nedostatečným informacím, jejich využívání i nedostatečným kontrolním mechanismům a nekoordinovanosti postupů.

6.3.5 Sociální zabezpečení a sociální péče

Sociální péčí zajišťuje stát pomoc občanům resp. rodinám, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny jejich příjmy, občanům, kteří potřebují pomoc státu vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku, anebo kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat nepříznivou sociální situaci.¹³ V současné době prochází systém sociální péče transformací, a to ve sféře dávek i služeb; velký důraz je kladen zejména na podporu možnosti setrvání člověka v jeho přirozeném prostředí (tedy v rodině) oproti jeho umístění do péče ústavního zařízení.

Občané České republiky jsou v případě potřeby chráněni třemi pilíři sociálního zabezpečení vytvořenými sociální reformou v polovině 90. let: pilířem sociálního pojištění, pilířem státní sociální podpory a pilířem sociální péče.¹⁴ Především systém státní sociální podpory je konstruován jako hlavní podpůrný mechanismus pro rodinu jako sociálně relevantní subjekt podpory, ovšem rovněž v rámci systému sociální péče a sociálního pojištění je celá řada legislativních opatření podporujících rodinu v závislosti na určitých podmínkách spojených s konkrétní sociální situací rodiny. Rodina je pro účely sociálního zabezpečení chápána jako celek společně posuzovaných osob, a to rodičů a nezaopatřených dětí žijících ve společné domácnosti.

Systém sociálního pojištění má za základní cíl vyrovnat změny v příjmové situaci jedince během jeho života a jeho použití reaguje na určitou sociální událost, např. ztrátu zaměstnání, nemoc nebo těhotenství, rané mateřství, stáří či invaliditu. Jeho smyslem je zajistit v případě takové (nikoli nutně nepříznivé) sociální události, která vede ke krátkodobé nebo déletrvajícím ztrátě příjmu, odpovídající náhradu, která pomůže vyrovnat vzniklou příjmovou nerovnost. Dávky plynoucí ze sociálního pojištění jsou přitom vázány na předchozí platbu příspěvků, tedy na status jedince coby zaměstnance či osoby samostatně výdělečně činné (s výjimkou zákonem uznaných náhradních dob, kdy jsou příspěvky hrazeny státem).

Do systému patří pojištění v nezaměstnanosti, pojištění nemocenské a pojištění důchodové. Financování zajišťují příspěvky zaměstnanců, zaměstnavatelů a státu. Systém je doplněn ještě zdravotním pojištěním

V rámci systému sociální péče zajišťuje stát pomoc občanům, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny příjmy z pracovní činnosti, dávkami důchodového nebo nemocenského zabezpečení, popř. jinými příjmy, a občanům, kteří ji potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku, anebo kteří bez pomoci společnosti nemohou

¹³ *Velký sociologický slovník*. UK, vydavatelství Karolinum, Praha 1996, s. 1427

¹⁴ Žák, M. a kol. *Velká ekonomická encyklopedie*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 717

překonat nepříznivou sociální situaci. Sociální péče je tedy jako druhý tradiční centrální pilíř sociálního zabezpečení vázána na vyrovnaní příjmové nerovnosti v populaci. Jejím smyslem je pomoci formou dávek a sociálních služeb občanům, kteří se ocitli ve stavu hmotné či sociální nouze tak, aby mohli pokrýt své základní životní a sociální potřeby.

System sociální péče je vztažen k rodině především tím, že adresátem jeho dávek je vždy (chudá) rodina, resp. domácnost, v níž občan žije. Konstrukce hmotné nouze vychází z předpokladu, že stav chudoby se váže na celou rodinnou síť. Proto je také v případě kontroly nároku testován příjem celé rodiny (domácnosti), nikoli jen žádajícího občana. Poskytnutá dávka pak také kryje životní a sociální potřeby rodiny. Jak však bylo již shora zmíněno, podpora rodiny je sice pojata v definici adresáta a tedy i ve formě zjišťování příjmové situace, ovšem účelem sociální pomoci není podpora rodiny jako specificky určené skupiny, ale pomoc jedinci, který není schopen se o sebe postarat z důvodu hmotné či sociální nouze. Pomoc rodině v dávkách sociální pomoci je spíše dodatečným produktem systému sociální podpory vycházejícím z objektivní skutečnosti, že nouzí je postižena většinou celá rodinná síť.

Podobně jako v jiných evropských zemích se také v české sociální reformě odrazila snaha doplnit tradiční soustavu sociálního zabezpečení o systém, který by vyjádřil podporu státu vůči osobám v určitých společensky relevantních sociálních situacích. Proto byly obě prve zmíněné složky sociálně-zabezpečovacích nástrojů doplněny o třetí samostatný pilíř státní sociální podpory, který je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Do tohoto pilíře byly transformovány také některé stávající dávky. Státní sociální podpora je konstruována jako systém sociálního přerozdělování ve prospěch osob ve společensky uznávaných sociálních situacích, především pak rodin s dětmi. Nároky na využití jejích dávek jsou odvozeny od příslušnosti ke konkrétně vymezené kategorii osob se specifickými potřebami a významem pro společnost. System přitom uplatňuje princip solidarity mezi vysokopříjmovými rodinami a rodinami s nízkými příjmy a solidarity bezdětných s rodinami s dětmi.

Náklady na dávky sociální péče poskytované rodinám s nezaopatřenými dětmi byly za rok 2002 odhadovány na cca 3,8 mld. Kč, což z celkových výdajů na tyto dávky ve výši 13,3 mld. Kč představuje méně než 30 %.

7 Prognózy rodiny v relaci k EU

Obavy, že po vstupu do EU u nás všechno razantně podraží, byly přehnané. Některé ceny se po vstupu do EU skutečně poněkud zvýšily - například ceny některých potravin v důsledku Společné zemědělské politiky nebo telekomunikační poplatky v důsledku nárůstu DPH, ale na druhou stranu došlo vzhledem k odbourání cel a zvýšení konkurence mezi výrobci k poklesu některých cen. Navíc, u mnoha výrobků, jako např. ovoce, zelenina, jogurty a cukrovinky, jsou ceny srovnatelné již dnes a v některých případech jsou dokonce vyšší, např. u elektroniky nebo oblečení, a to především kvůli zmiňovanému nedostatku konkurence. Podle všech prognóz však s cenami porostou i příjmy obyvatelstva, které by měly stále stoupající náklady na jídlo či služby rodinám kompenzovat.

Po vstupu ČR do EU nedošlo k velkým změnám v oblasti poskytování zdravotní péče a Ministerstvo zdravotnictví ČR nečeká ani další zvýšení finančních nákladů na léky. Plátcí zdravotního pojištění v ČR, jsou automaticky pojištěni i ve všech členských státech EU. Jestliže tedy dojde k náhlému zranění či onemocnění na území EU, nemusí se za lékařské ošetření platit, můžeme se dožadovat první pomoci nebo lékařské péče stejně jako občané dané země.

Nemocenské dávky jsou a nadále budou vypláceny stejně, bez ohledu na místo trvalého či přechodného pobytu. Dávky jsou běžně vypláceny přímo a jejich výše závisí výlučně na legislativě státu, v němž jsme pojištěni.

EU v minulosti vydala sérii nařízení týkajících se povolených přísad, označení, hygieny a kontroly potravin. Vždy je podstatné, aby množství používaných přísad bylo pro rodinu jako spotřebitele bezpečné. Na obalech musí být zřetelně uvedeno složení potravinářského výrobku, doba spotřeby, přesná hmotnost či objem a jméno výrobce. Jasně daná jsou i pravidla pro označování geneticky upravovaných potravin. Výrobce musí na obalu uvést, že se jedná o geneticky modifikovaný výrobek a vše, co bylo upraveno, včetně metod použitých při výrobě.

Volný pohyb osob v EU nám zaručuje právo ucházet se o práci a pracovat v kterémkoli členském státě EU, a to za stejných podmínek jako občané daného státu. V některých státech EU však právo volného pohybu osob stále ještě nemůžeme využívat, ale bude to možné až po uplynutí přechodného období. To platí především pro Německo a Rakousko, které toto omezení uplatňují po dobu dvou let po vstupu nových členských zemí. Po 2 letech dojde k přezkoumání situace. V případě, že by umožnění volného pohybu pracovních sil působilo vážné potíže, může být celková doba omezení prodloužena, celkově však maximálně na 7 let.

EU se také snaží odstranit znevýhodňování žen jak v pracovním, tak v rodinném životě. Vyžaduje od členských států, aby zavedly principy, podle nichž se ženám dostane od jejich zaměstnavatelů stejného zacházení a stejných mezd jako zaměstnaným mužům. ČR harmonizovala svůj právní řád s EU plně už i v této oblasti a principy nediskriminace se objevují nejen v české ústavě, ale konkrétněji v Zákoníku práce. Při výběru budoucího zaměstnance tedy nemá význam zda je žena vdaná, svobodná, zda má děti, případně kolik. Ženy naopak mají právo na stejné odměňování, přístup k zaměstnání, možnosti dalšího vzdělávání a školení atd.

Podmínky mateřské nebo rodičovské dovolené jsou stanoveny v každém členském státě jinak. EU garantuje pouze minimální standard. Ať tedy žena pracuje v kterékoli zemi, v případě těhotenství má nárok na nepřetržité období mateřské dovolené v délce minimálně čtrnácti týdnů. Výše náhrady mzdy po dobu mateřské dovolené se stanovuje podle národní legislativy země, ve které žena pracuje a měla by se rovnat přinejmenším výši nemocenských dávek. Vstup do EU však ČR žádné velké změny nepřinesl a do budoucna zřejmě nepřinese, protože tato oblast již byla z velké části právně sjednocena.

Stejný princip se uplatňuje v oblasti přídatků na děti, výhod pro početné rodiny nebo jiných sociálních dávek. Jejich výše a způsob vyplácení je plně v rukou každého členského státu.

Dětem EU dává možnost řádně studovat kdekoli v kterékoliv z členských zemí. Jedinou podmínkou je, aby děti byly na zvolenou školu přijaty. Příslušná škola také nemůže po studentovi z jiné členské země požadovat splnění žádných zvláštních podmínek, které domácí studenti splňovat nemusí (např. placení školného, pokud se nevyžaduje od domácích studentů). Výjimkou je právo školy vyžadovat absolvování jazykového testu. Pokud členský stát přispívá svým studentům na školné, studenti z jiných členských států přijatí na danou školu mají na tento příspěvek (kromě příspěvků na kolejné, nájemné, stravné) rovněž právní nárok a ani tato oblast by směrem do budoucna neměla doznat velkých změn.

EU dále podporuje výměnné pobyty studentů a mladých lidí prostřednictvím programů Socrates, Leonardo da Vinci a Mládež. Mladí lidé tak mohou získat grant na odborné stáže či absolvování části studia v jiné zemi.

Lze tedy konstatovat, že životní podmínky rodin se po vstupu České republiky do Evropské unie nijak dramaticky nezměnily a stejný vývoj můžeme očekávat i směrem k blízké budoucnosti.

8 Dotazníkové šetření

8.1. Cíl výzkumu a výzkumný problém

Cílem této sondy je nejen empirické ověření teoretických skutečností, poznatků a předpokladů v oblasti životní úrovně rodin s dětmi, ale i zjištění dalších skutečností subjektivního charakteru, které se nedají zjistit v oficiálních statistických přehledech. Otázka ekonomického zabezpečení především mladých rodin s dětmi je dle mého názoru v dnešní době velmi aktuální, a proto považuji zabývání se touto problematikou za jeden z důležitých úkolů dnešní společnosti.

Sonda byla provedena mezi obyvateli Vilémova a okolí, tj. v okresech Havlíčkův Brod. a Chrudim. Jelikož se nejedná o příliš rozsáhlé šetření, plní tato sonda funkci spíše orientačního charakteru. Výzkumným problémem je tedy neustále prohlubování rozdílů v životní úrovni rodin na našem území a s tím spojené zvyšování nákladů na jejich sociální zabezpečení.

8.2. Výzkumné hypotézy

Zvolil jsem 4 výzkumné hypotézy, které jsem ověřoval na základě dotazníkového šetření, u hypotézy čtvrté, kterou jsem se rozhodl následně ověřit pomocí statistických metod.

Hypotéza č. 1: Obtížněji vycházejí se svým měsíčním příjmem již domácnosti, které mají již 2 a více dětí.

Hypotéza č. 2: Domácnosti nemají problémy s pravidelnou úhradou splátek půjček.

Hypotéza č. 3: Náklady na bydlení představují velkou finanční zátěž zejména pro domácnosti žijící ve městě z důvodu úhrad nejen pravidelných inkasních plateb, ale též nájemného.

Hypotéza č. 4: Názor na budoucí vývoj životní úrovně rodiny je závislý na stupni dosaženého vzdělání.

8.3. Metody ověření

Jako základní výzkumná technika byl použit dotazník, který měl standardizovanou podobu postavenou na potvrzování vytypovaných hypotéz. V úvodu dotazníku byla uvedena krátká žádost o spolupráci. Dotazník je tvořen 18 otázkami. Ty jsou nejprve zaměřeny na základní demografické údaje o respondentech (tj. údaj o věku, pohlaví, rodinném stavu, počtu dětí apod.) Zbývající otázky jsou už zaměřeny na samotnou

problematiku. V dotazníku jsou otázky uzavřené tzn., že nabízejí respondentovi připravené možnosti odpovědí. Autentičnost a pravdivost odpovědí respondentů a tím i vypovídací schopnosti celého průzkumu byla zajištěna anonymitou a dobrovolností dotazování.

8.4. Plán šetření

Vybrané respondenty jsem oslovoval osobně. Pro eliminaci případných nejasností jsem zároveň respondentům poskytl vysvětlení a informace týkající se otázek uvedených v dotazníku. Dotazování následně sami označovali vždy jednu popř. více odpovědí na jednotlivé otázky. Dotazník byl realizován v průběhu 2 týdnů.

8.5. Shrnutí šetření

Osloveno bylo celkem 111 respondentů, kteří měli ke dni dotazníkového šetření trvalé bydliště převážně v obci Vilémov nebo v jeho blízkém okolí. Dotazník však odevzdalo pouze 82 dotazovaných, což představuje 74 % úspěšnost. Celkem odpovědělo více mužů (52) než žen (30). V sondě jsem se zaměřil spíše na rodiny s malými dětmi, také proto jsem se snažil oslovovat osoby ve věku do 35 let. Respondenti v 85 % nepřekročily věkovou hranici 45 let a v 90 % dotazovaných domácností žilo alespoň 1 dítě. Přičemž mezi děti byli počítány osoby mladší 18 let popř. osoby soustavně se připravující na své budoucí povolání na střední či vysoké škole do věku 26 let (viz. příloha C, tabulky č. 15 a č. 16).

Po sérii otázek, které byly zaměřeny na získání základních demografických údajů o respondentech, následoval okruh otázek týkající se převážně příjmů a spotřeby rodiny.

V odpovědi na subjektivně laděnou otázku „Jak vaše domácnost vychází s měsíčními příjmy?“ vybírali respondenti ze šesti předložených návrhů odpovědí. Ty byly odstupňovány tak, aby vyjadřovaly míru úsilí domácnosti při nakládání s finančními prostředky. Úhrn za kategorie „velmi snadno“, „docela snadno“ a „snadno“ ukazuje, že jen zhruba třetina domácností měla za to, že se svým příjmem vyšla bez problémů. Zbývající část domácností uváděla v nakládání s příjmy problémy, z toho více než 8 % problémy závažného charakteru (viz. příloha C, graf č. 6).

Hypotéza č. 1:

S velkými obtížemi vycházejí se svým měsíčním příjmem domácnosti, které mají 2 a více dětí. Pouze 8 % ze všech dotazovaných respondentů uvedlo, že jejich domácnosti vychází se svým měsíčním příjmem s velkými obtížemi. Ve většině případů (okolo 30 %)

se jednalo o domácnosti důchodců, zbytek pak tvořili převážně lidé nezaměstnaní a studenti.

Domácnosti se čtyřmi a více dětmi tvořily v mém případě pouze 14 % domácností, které mají velké problémy vyjít měsíčně se svým příjmem. Hypotéza č. 1 se mi tedy nepotvrdila.

Hypotéza č. 2

Domácnosti nemají problémy s pravidelnou úhradou splátek půjček

Při definování této hypotézy jsem vycházel z předpokladu, že u splátek půjček působí na dobrou platební morálku svých klientů tlak finančních ústavů. Banky, stavební spořitelny a ostatní peněžní ústavy v České republice, které nabízejí svým klientům různé druhy úvěrů, zároveň stanoví i sankce pro případ, že by klient nedostal včas a v plné výši svým závazkům. Z mého dotazníkového šetření vyplynulo, že zatím opravdu pouze malé procento domácností má s úhradou svých pravidelných plateb problémy. U většiny těchto domácností se tyto problémy vyskytují jen výjimečně. Každá rodina se může někdy dostat do nepříznivé finanční situace, v důsledku které není schopna včas či v plné výši pravidelné platby uhradit. Musím však říci, že v mém případě šlo o zúžení celé problematiky, jelikož jsem u respondentů zjišťoval problémy s úhradou plateb pouze ve třech případech. A to v oblasti plateb nájemného, energie a splátek půjček. Právě v poslední jmenované oblasti měli respondenti největší problémy s pravidelnou úhradou plateb. Celkem 17 respondentů z 82 dotazovaných uvedlo, že mělo někdy problém s úhradou splátek půjček. Z těchto 17 osob pak 6 připustilo, že má tyto problémy opakovaně (viz. příloha C, graf č. 7). Z průzkumu tedy vyplývá, že ani hrozba případné sankce často nedonutí klienty finančních ústavů včas a v plné výši plnit své závazky. Na základě výsledků získaných z dotazníkového šetření se mi tedy nepodařilo potvrdit ani hypotézu č. 2.

Hypotéza č. 3:

Náklady na bydlení představují velkou finanční zátěž spíše pro domácnosti žijící ve městě.

Tato hypotéza se mi potvrdila. Z dotazníkového šetření plyne, že 21 domácností považuje náklady na bydlení za velkou finanční zátěž. A z těchto domácností pak plných 94 % uvedlo, že žijí ve městě. Přičemž všichni tito respondenti, kteří žijí ve městě a považují náklady na bydlení za příliš vysoké uvedli, že bydlí v panelovém domě. Naopak za snesitelné považovali své náklady na bydlení dotazovaní žijící na venkově ve vlastním rodinném domě. Z takto formulovaných závěrů by se mohlo zdát, že bydlení v rodinném

domě je levnější než v bytě, ve kterém musíme platit měsíčně vysoký nájem, pokud jsme si byt nekoupili do svého vlastnictví. Ovšem není tomu tak. Domácnosti žijící „ve svém“ sice nemusí měsíc co měsíc platit nájemné, ale na druhou stranu museli v minulosti investovat značnou částku do nákupu nemovitosti a průběžně musí jednorázově vynakládat větší částky na různé opravy. Názor obyvatelstva na úroveň svého bydlení je možné vidět v příloze A.

Hypotéza č. 4.

Názor na budoucí vývoj životní úrovně rodiny je závislý na stupni dosaženého vzdělání.

Tato hypotéza se mi potvrdila, neboť bylo patrné, že s vyšším dosaženým vzděláním respondentů rostla i jejich spokojenost s jejich současnou životní úrovní. Z výzkumu vyplynulo, že se svou životní úroveň považuje za velmi dobrou 64% vysokoškolsky a 51% středoškolsky vzdělaných dotázaných (viz. příloha C, graf č. 5).

Závěr

Institut rodiny nepochybně doznává v posledních desetiletích řady změn, a to nejen ve vyspělých západních zemích, ale i u nás. Po letech stagnace a odtrženosti od modernizačních procesů v českých zemích postupně dochází či bude docházet k proměnám.

Transformační procesy, které probíhají v současné společnosti, výrazně mění do jisté míry ustálený stav osmdesátých let. Postupně se mění ekonomická funkce rodiny (rodinný kapitál, formy rodinného podnikání), mění se také role muže i ženy, rodiny se musí adaptovat na nové podmínky (sociální nejistota, oslabení státního paternalismu apod.), vzniká výrazná majetková diferenciaci společnosti právě na úrovni domácností, atd. Tyto změny se již nyní projevují ve změněném demografickém chování populace (porodnost, sňatečnost, věk prvního sňatku, atp.). Fakta z této oblasti signalizují, že institut rodiny určitým způsobem reaguje na sociální změnu.

Transformační změny v oblasti rodiny nepochybně souvisejí nebo jsou přímo determinovány změnami v objektivním postavením mužů a žen ve společnosti (ovšem i jeho reflexí ve společenském vědomí) a naopak.

Společenské klima v české společnosti se zatím nedopracovalo k základní tezi, která platí pro moderní společnosti, a to že nerovnováha ve společenském statusu mužů a žen je nevýhodou jak pro každého jedince, tak pro celou společnost. Pro řadu demokratických společností dnes platí, že dynamika růstu je svázána s úsilím o rovnováhu mezi mužskou a ženskou populací.

Rodinné a reprodukční chování mladé generace se v devadesátých letech dynamicky mění a diferencuje. Průměrné demografické ukazatele signalizují oddalování sňatků a porodů prvních i dalších dětí do vyššího věku a tím snižování počtu dětí v dnešních mladých rodinách. Postupně dochází k opouštění tradičního modelu reprodukce a k přechodu k novému, "modernisticky" orientovanému, který se vyznačuje diferenciací reprodukčního chování a změnami v časové distanci i posloupnosti startů manželského a rodičovského života.

Důsledkem uvedených trendů, spolu s trvale vysokou mírou rozvodovosti, jsou i změny ve struktuře forem rodinného soužití, zejména vzrůst podílu nesezdaných soužití, domácností (svobodných) jednotlivců, neúplných rodin a úplných rodin bez dětí.

Při hodnocení ekonomického postavení rodin je nutno brát v úvahu působení celé řady faktorů. Obecně přitom můžeme rozlišit dva základní typy - demografické a sociální. Z demografického hlediska se jedná o složení domácnosti determinované počtem ekonomicky aktivních členů a počtem nezaopatřených dětí. Sociální status domácnosti odvozený od socioprofesionálního postavení osoby stojící v čele domácnosti je dalším určujícím prvkem životní úrovně domácnosti. Zásadní vliv si však zachovává ekonomická aktivita členů domácnosti a tedy jejich příjmová úroveň.

Ekonomický tlak na muže i ženy (tj. v rodinné struktuře na otce i matky), který, přes různá vyhlášení, reálně vyžaduje v této fázi transformace společnosti ekonomickou aktivitu obou partnerů, vytlačuje na okraj rodinných priorit péči a čas věnovaný dětem. Faktory péče a čas věnovaný dětem jsou nezastupitelné, z hlediska fáze rodinného cyklu přesně časově určené, což znamená, že je nelze posléze kompenzovat.

Na důležitosti nabývá potřeba dvou pracovních příjmů v rodině. Absence příjmu člena či členů domácnosti je často příčinou poklesu ekonomické úrovně domácnosti. Nutno podotknout, že chybějící příjem bývá nejčastěji spojen s přítomností dítěte (dětí) v rodině. Navíc dítě, jak známo, představuje pro rodinný rozpočet finanční zátěž. Ztrátou pracovního příjmu a přítomností dítěte v rodině tak vzniká prostor, který mohou do určité míry vyplnit sociální dávky.

Smysl sociálních dávek pak spočívá jednak v kompenzaci nedostatku příjmů z pracovní činnosti a jednak ve zmírňování finanční zátěže v rodinách s dětmi. Finanční pomoc rodinám s dětmi řeší zejména systém dávek státní sociální podpory, jehož účelem je pokud možno zabránit prohlubování rozdílů v příjmech (a potažmo v možnostech spotřeby) v rodinách s nezaopatřenými dětmi ve srovnání s bezdětnými rodinami.

Modelace rodinných dávek a dalších složek systému sociálního zabezpečení je v současné době předmětem politické i expertní diskuse především s ohledem na potřebu podpory rodiny s dětmi. Linie debaty je vedena především o otázce tzv. univerzálních či naopak adresných dávek, o možnostech zajištění sloučení práce v rodině a práce v zaměstnání formou opatření v dávkovém systému sociálního zabezpečení, ale také o samotné podstatě transferů legitimovaných právě potřebou kompenzovat náklady a ocenit výkony spojené s životem v rodině s dětmi.

Vedle sociálních dávek jsou rodiny podporovány také přímo formou daňových opatření. Jejich nespornou výhodou je vázanost na pracující osobu. Takováto konstrukce má motivační charakter pro poplatníky a přispívá také ke snižování státních výdajů v oblasti sociálního zabezpečení. Především finanční podporu normální funkční rodiny lze

plně aplikovat daňovou cestou, což současně zvyšuje vědomí soběstačnosti rodin a snižuje náklady na administraci výplaty případných ekvivalentních sociálních dávek. Daňová opatření na podporu rodin však dosud nejsou doprovázena odpovídající změnou v systému dávek sociálního zabezpečení. Dochází tak k vzájemně nekompatibilní formě podpory, která na jedné straně umožňuje vznik fakticky duplicitních opatření, na druhé straně zanechává deficity v podpoře vybraných skupin osob. Kroky prováděné v rámci reformy veřejných financí toto zatím neodstranily.

Dalším faktorem určujícím životní úroveň je bydlení. Co se týče této problematiky, lze konstatovat, že snaha státu o podporu rodinám prostřednictvím příspěvku na bydlení je pouze hypotetická, jelikož vychází z předpokladu, že mladí lidé s nižšími či středními příjmy mají možnost získat dekret na regulovaný nájemní byt či prostřednictvím mezigenerační výpomoci vlastnické bydlení, což je pro velkou část z nich nereálné. Naopak, úrokové dotace a daňové úlevy svým nedostatečným příjmovým zacílením mohou mít za následek zhoršení finanční dostupnosti bydlení.

Podobně také stávající situace v oblasti nájemního bydlení vytváří ve společnosti negativní efekt. Zakládající rodiny z velké části nemohou využít výhod plynoucích ze smluv s výší nájemného určenou původní cenovou regulací, a jsou tak vystaveny spekulacím pronajímatelů využívajících nejisté situace v oblasti legislativní úpravy nájemního bydlení. Tento stav výrazně snižuje finanční dostupnost bydlení pro velkou část mladých rodin s nižšími příjmy. Negativním jevem je také absence stabilního sektoru tzv. „sociálního“ nájemního bydlení pro domácnosti s nižšími příjmy, které nejsou schopny se na pořízení svého bydlení finančně podílet. Tento druh bydlení není u nás ani přes dlouholeté diskuse jasně definován a dostatečně podporován. Přitom právě nájemní bydlení představuje ve většině vyspělých zemí první samostatné bydlení mladých lidí.

V České republice by mělo dojít k výraznější podpoře regionální a komunální rodinné politiky. Její význam je v českém prostředí dosud výrazně podhodnocen. Jednotlivá opatření jsou prováděna nekoordinovaně, chybí jednotící koncepční prvek.

Podpoře rodiny na úrovni krajů a obcí brání rovněž absence povědomí o možnostech komplexních opatření nefinančního rázu. Jen postupně dochází k posunu ve vnímání prospěšnosti rozvoje rodiny pro život a kulturní a hospodářský růst obce. To se promítá např. ve stále nedostatečném poskytování služeb pro rodiny s dětmi či v nedostatečné propagaci rodinných témat na regionální a lokální úrovni. Lépe probíhá spolupráce řady obcí a krajů s neziskovými organizacemi a dalšími subjekty podporujícími svými aktivitami rodinu, ovšem i v této sféře lze konstatovat jisté deficity.

Vzhledem k možnostem krajů a obcí v podpoře rodiny je současný stav velmi neuspokojivý. Právě na regionální a místní úrovni je přitom mnohem snazší poznat reálné potřeby rodin regionu a identifikovat hlavní problémové oblasti, neboť je zajištěn bližší a užší kontakt s rodinami i těmi, kteří jim pomoc a podporu v praxi poskytují. Proto je v celostátní koncepční činnosti v oblasti rodinné politiky třeba klást zásadní důraz na kroky vedoucí k vybudování rámcového systému pro její rozvoj na úrovni orgánů samosprávy.

Bezesporu není pochyb o tom, že podpora rodin je dlouhodobý projekt, bez kterého si nelze představit trvalou perspektivu žádného státu.

Literatura

Tištěné prameny:

Geist, B. Sociologický slovník. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing,a.s., 1992. 647 s.

Krebs, V. Sociální politika. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002. 376 s.

Lüscher, K. Familie und Familienforschung im Übergang zur Postmoderne, Konstanz, s.15-38.

Maříková, H. Proměny současné české rodiny. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2000. 170 s.

Možný, I. Sociologie rodiny. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s.

Pearce, D.W. Macmillanův slovník moderní ekonomie. 2. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 507 s.

Statistická ročenka České republiky, ČSÚ, 1995 – 2003

Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí, z let 1990-2002, Praha, MPSV Č R

Tomeš, I. Sociální politika - teorie a mezinárodní zkušenost. 2.vyd. Praha: Sociopress, 2001. 262 s.

Tuček, M. Česká rodina v transformaci - Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1998. 159 s.

Večerník, J.; Matějů, P. Zpráva o vývoji české společnosti 1989 - 1998. 1. vyd. Praha: Academia, 1998. 364 s.

Velký sociologický slovník. UK, vydavatelství Karolínium, Praha 1996. 749 - 1627 s.

Zrníková, J. Životní úroveň rodiny a její ekonomické zabezpečení. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004. 72 s.

Žák, M. a kol. Velká ekonomická encyklopedie. 2. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2002. 887 s.

Žižková, J. Úvod do studia sociální politiky. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1995. 192 s.

Elektronické prameny:

<http://www.mpsv.cz>

http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

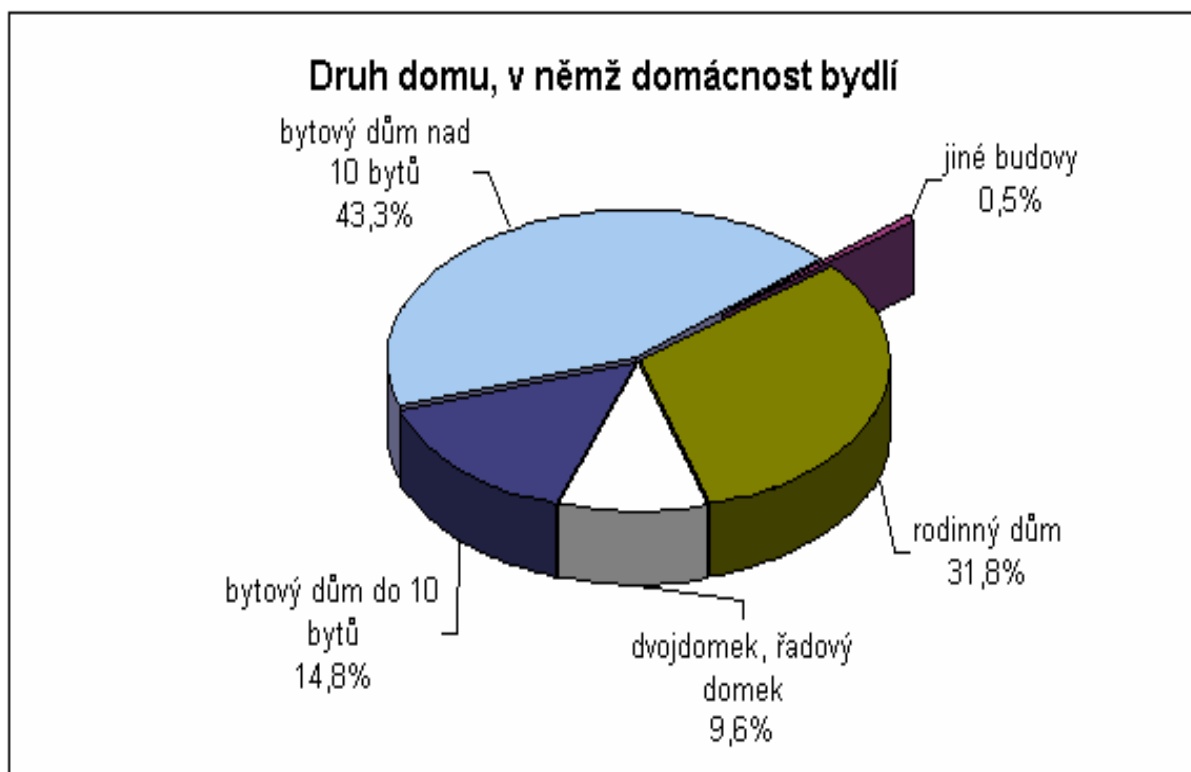
<http://www.czso.cz>

<http://www.mesec.cz>

<http://www.vlada.cz>

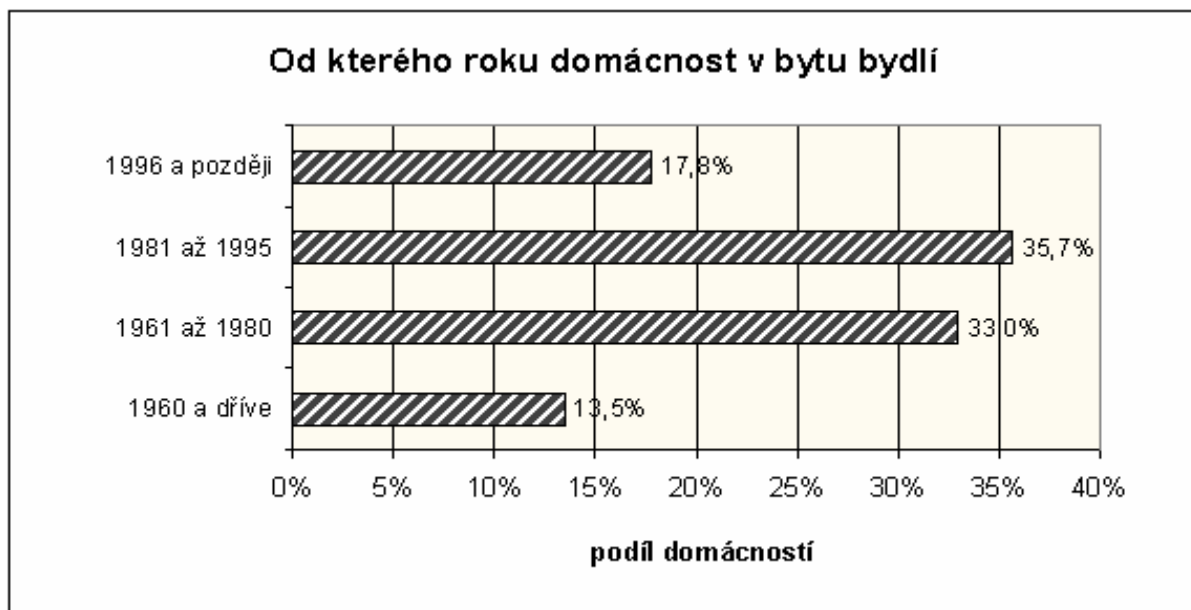
Příloha A Úroveň bydlení v ČR

Graf č. 1 Druh domu, v němž domácnost bydlí

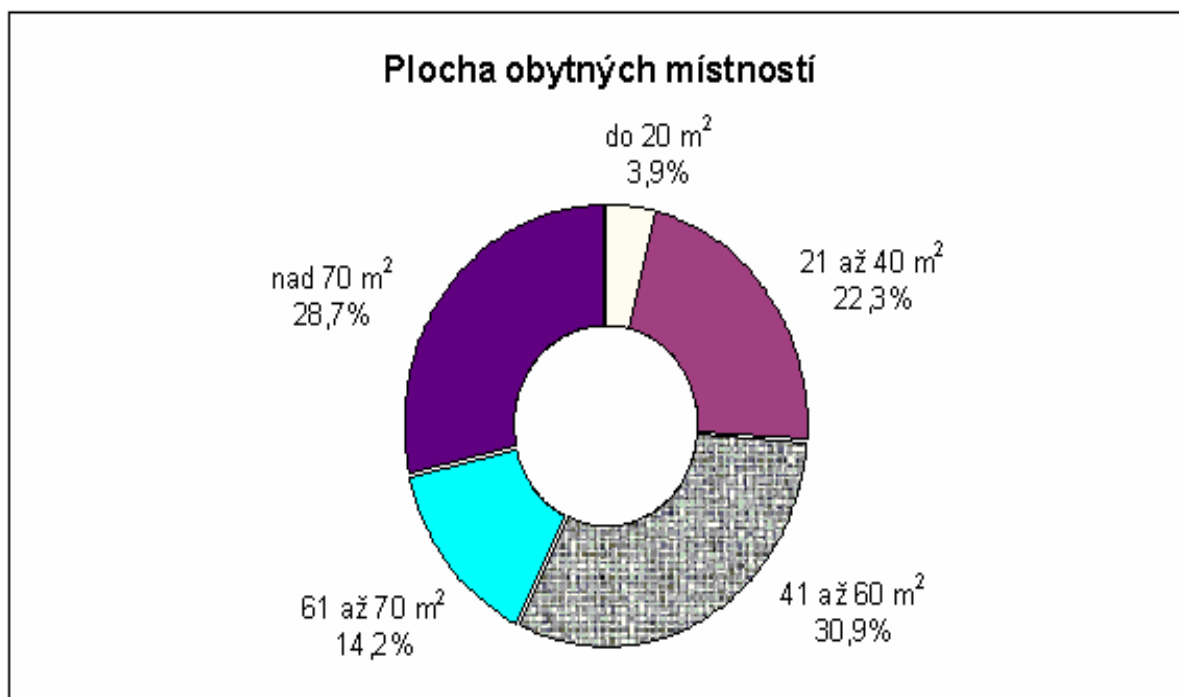
zdroj: www.czso.cz

Graf č. 2 Od kterého roku domácnost v bytu bydlí

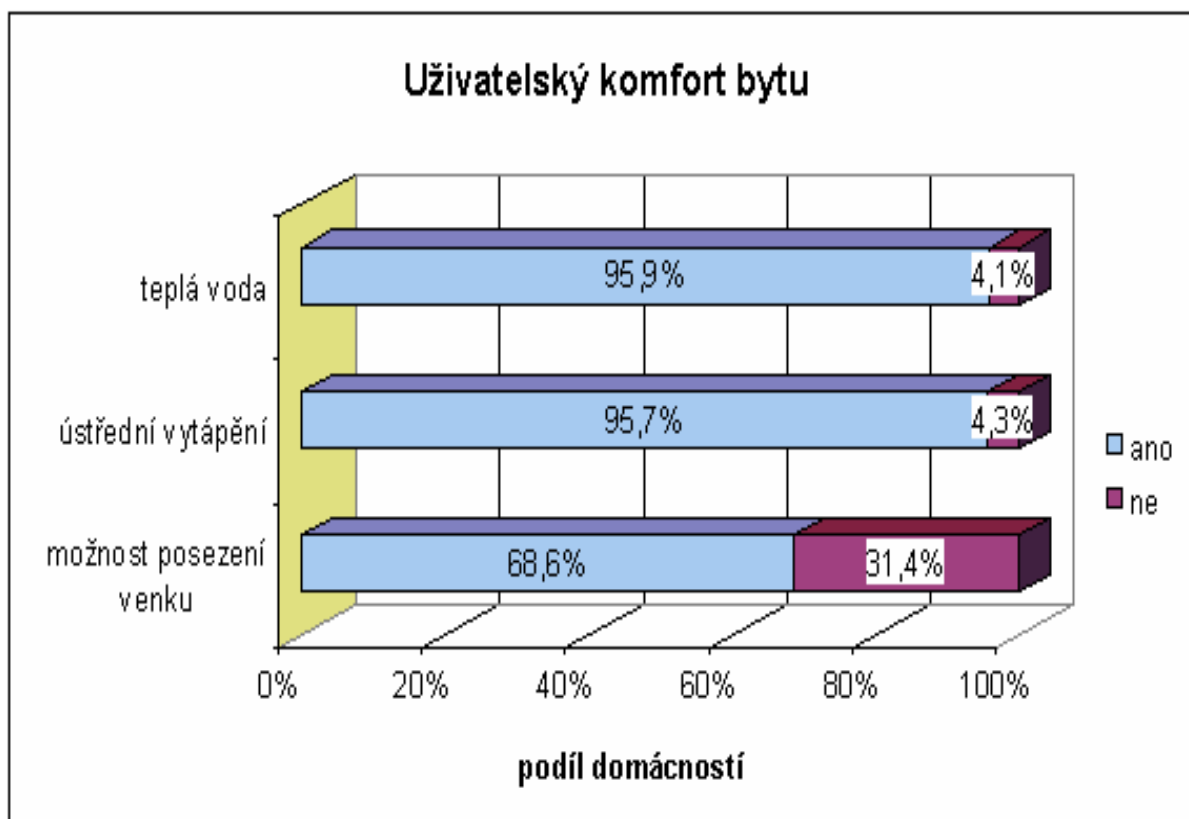
zdroj: www.czso.cz

Graf č. 3. Plocha obytných místností

zdroj: www.czso.cz

Graf č. 4. Uživatelský komfort bytu

zdroj: www.czso.cz

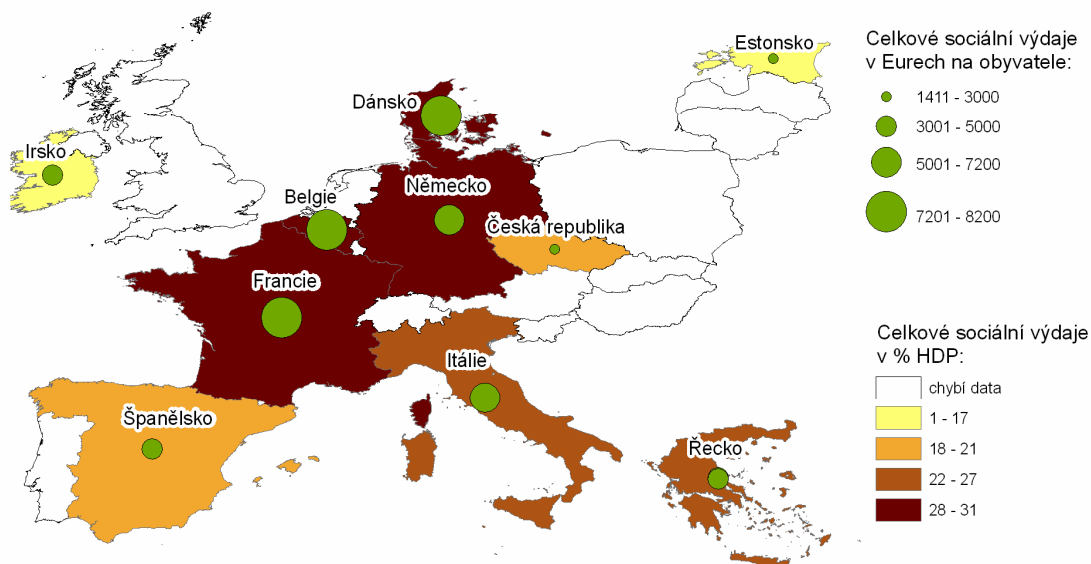
Příloha B Sociální výdaje v zemích EU

Tab. č. 14 Sociální výdaje ve vybraných zemích EU

Země	Celkové sociální výdaje	
	v % HDP	v EUR na obyvatele
EU 25	28,0	6 012,2
Belgie	29,7	7476,2
Česká republika	20,1	2963,6
Dánsko	30,9	8115,0
Německo	30,2	7086,5
Estonsko	13,4	1411,2
Řecko	26,3	4567,1
Španělsko	19,7	4186,0
Francie	30,9	7433,9
Irsko	16,5	4813,6
Itálie	26,4	6023,5

zdroj: www.finance.cz

SOCIÁLNÍ VÝDAJE VE VYBRANÝCH ZEMÍCH EU

1:30 000 000

Radek Šťastný, Pardubice 2006

Zdroj dat: <http://www.finance.cz>

Příloha C Vyhodnocení dotazníku

Tab. č. 15 Přehled četnosti jednotlivých skupin

Zdroj: dotazník (otázka č.14)

Kód skupiny	Odevzdaných dotazníků	Velikost obce	Muži	Ženy
1	30	méně než 1000	12	18
2	20	1000-5000	8	12
3	12	5000-25000	6	6
4	14	25000-90000	8	6
5	2	90000-1000000	0	2
6	4	Praha	1	3
Celkem	82			

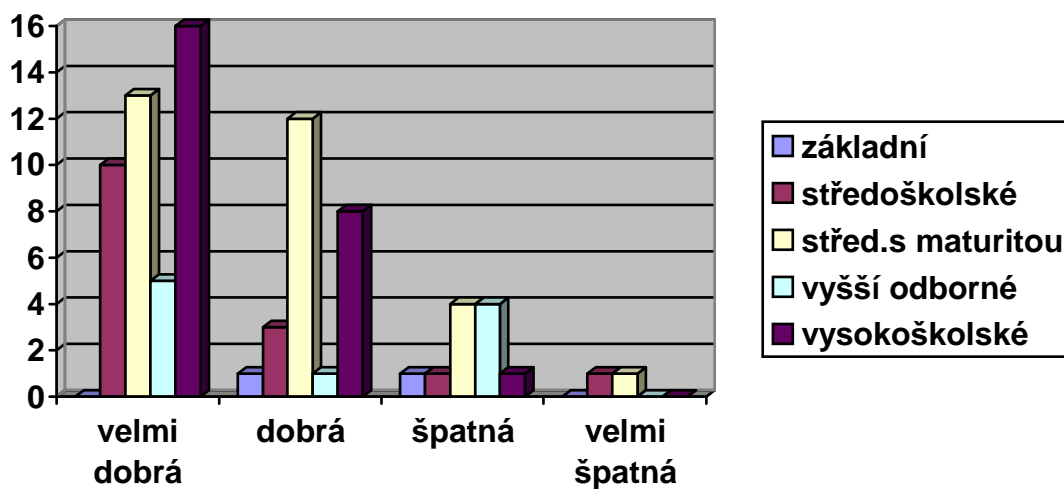
Tab č. 16 Počet dětí v rodině dotazovaných

Počet dětí	Počet dotazovaných
0	10
1	45
2	20
3	4
4+	3

Zdroj: dotazník (otázka č.7)

Graf č. 5 Životní úroveň domácnosti podle stupně dosaženého vzdělání

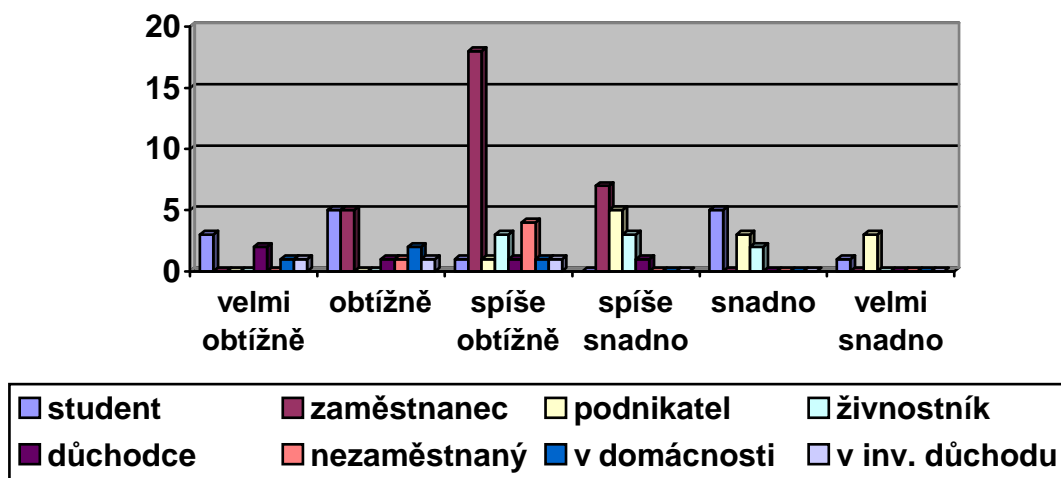
Životní úroveň domácnosti dle dosaženého vzdělání

Zdroj: dotazník (otázka č. 4 a č. 18)

Graf č. 6 Jak vycházejí domácnosti s příjmem v závislosti na povolání dotazovaného

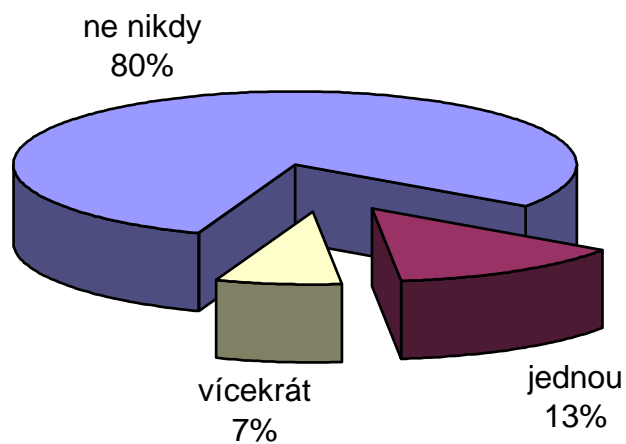
Jak vycházejí domácnosti s příjmem v závislosti na povolání

Zdroj: dotazník (otázka č.3 a č.9)

Graf č. 7 Potíže s úhradou pravidelných plateb

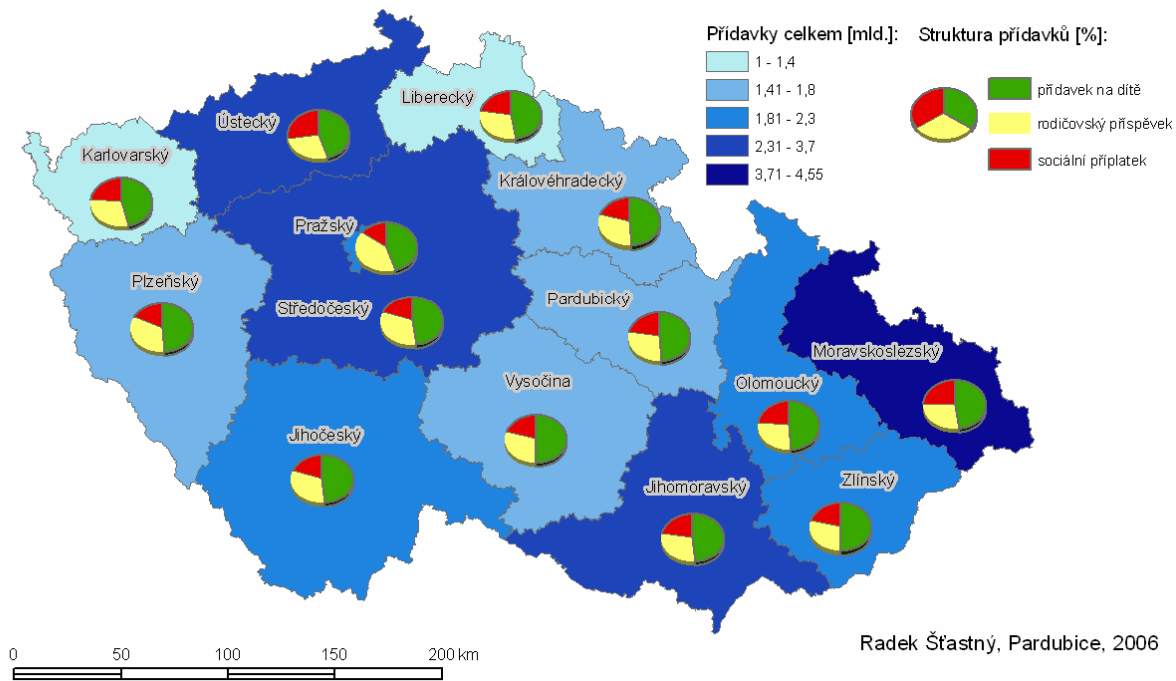
Potíže s úhradou plateb

Zdroj: dotazník (otázka č. 13)

Příloha D Dávky státní sociální podpory v ČR

VYPLACENÉ DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY PODLE KRAJŮ V ROCE 2003

ÚDAJE PRO KNIHOVNICKOU DATABÁZI

Název práce	Životní úroveň rodiny a její ekonomické zabezpečení
Autor práce	Radek Šťastný
Obor	Veřejná ekonomika a správa
Rok obhajoby	2006
Vedoucí práce	Jana Veselá
Anotace	Hlavním tématem práce je životní úroveň rodiny v České republice a její ekonomické zabezpečení s důrazem kladeným na oblast státní sociální podpory. Popisují dávky poskytované rodinám v rámci systému a provádím mezikrajové srovnání. V části, která je zaměřena na životní úroveň rodiny popisují její stav v České republice po roce 1989 a poté jsem provedl průzkum v Havlíčkobrodském regionu. Po stanovení hypotéz používám k jejich ověření statistické metody.
Klíčová slova	ekonomické zabezpečení, rodina, státní sociální podpora, sociální zabezpečení, životní úroveň